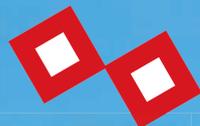

HRVATSKI PLANINAR

ISSN 0354-0650

GODIŠTE **112**

ČASOPIS HRVATSKOGA
PLANINARSKOG SAVEZA
izlazi od 1898. godine

5

SVIBANJ
2020

HRVATSKI PLANINAR

ČASOPIS HRVATSKOGA PLANINARSKOG SAVEZA

»Hrvatski planinar« časopis je Hrvatskoga planinarskog saveza. Prvi je broj izašao 1. lipnja 1898. Od 1910. do 1913. tiskao se kao podlistak naziva »Planinarski list« u časopisu »Vijenac«. Od 1915. do 1921. i od 1945. do 1948. časopis nije izlazio, a od 1949. do 1991. godine izlazio je pod imenom »Naše planine«. Časopis izlazi u jedanaest brojeva godišnje (za srpanj i kolovoz kao dvobroj).

Nakladnik

Hrvatski planinarski savez
Kozarčeva 22, 10000 Zagreb
www.hps.hr
OIB 77156514497

Pretplata i informacije

Ured HPS-a
tel. 01/48-23-624
tel. 01/48-24-142
uredhps@hps.hr

Uredništvo

Adresa elektroničke pošte
za zaprimanje članaka,
vijesti i ilustracija:
hrvatski.planinar@hps.hr

Tisak

Kerschhoffset d.o.o.
Ježdovec

ISSN 0354-0650

Glavni i odgovorni urednik

Alan Čaplar
alan.caplar@hps.hr

Urednički odbor

Darko Berljak
Vlado Božić
Goran Gabrić
prof. dr. Darko Grundler
Ivan Hapač
Faruk Islamović
Krunoslav Milas
Radovan Milčić
prof. dr. Željko Poljak
Robert Smolec
Damir Šantek
Klara Jasna Žagar

Lektura i korektura

Željko Poljak
Robert Smolec
Radovan Milčić
Goran Gabrić

Bibliografija

Stari brojevi časopisa u PDF formatu i bibliografski pretraživač sadržaja svih dosad izdanih brojeva dostupni su na web stranici HPS-a www.hps.hr

Suradnja u časopisu

Časopis objavljuje sve vrste članaka i vijesti zanimljivih za planinare. Prednost imaju prilozi sa zanimljivim temama koji su popraćeni boljim izborom ilustracija. Slike se mogu slati elektroničkom poštom ili putem web-servisa za velike datoteke. Slike treba slati u originalnoj veličini (bez smanjivanja), ne unutar Word dokumenata. Uredništvo zadržava pravo redakture, lekture i korekture tekstova. Stavovi i mišljenja suradnika iznesena u časopisu nisu nužno stajališta Hrvatskoga planinarskog saveza.

Pretplata

Godišnja pretplata za Hrvatsku

iznosi **150 kuna**. Pretplata se uplaćuje na žiro-račun Hrvatskoga planinarskog saveza HR4123600001101495742, pri čemu na uplatnici ili u obrascu za plaćanje putem interneta, u rubrici »Poziv na broj«, treba biti upisan Vaš pretplatnički broj.

Godišnja pretplata za inozemstvo

iznosi 35 eura, a uplaćuje se na račun BIC ZABA-HR2X 25731-3253236, također uz poziv na pretplatnički broj.

Cijena pojedinačnog primjerka je

15 kuna (+ poštarina).

Vaš pretplatnički broj otisnut je uz Vašu adresu na listiću za slanje časopisa. Nakon uplate i evidentiranja u HPS-u, na tom listiću možete vidjeti naznaku o obavljenoj uplati.

Kako se pretplatiti

Zainteresirani za pretplatu na časopis trebaju se telefonom, elektroničkom poštom ili putem web obrasca javiti u Ured Hrvatskoga planinarskog saveza (uredhps@hps.hr, 01/48-23-624, 01/48-24-142).

Časopis se distribuira poštom, na osobnu adresu pretplatnika.

Godišnja pretplata se odnosi na kalendarsku godinu, pa novi pretplatnik nakon uplate dobiva sve brojeve tiskane u tekućoj godini. Pretplata se automatski produžuje na sljedeću godinu, do opoziva. S prvim se brojem u novoj godini pretplatnicima fizičkim osobama šalje uplatnica za pretplatu, a pretplatnicima pravnim osobama računi.

212 Novi izazovi

215 Prošlo je 145 godina...

218 Dvadeset godina Hrvatske planinarske obilaznice

222 Omiška Dinara iznad Vruje i Piska

Sadržaj

Članci

- 212 Novi izazovi**
- 215 Prošlo je 145 godina...**
Alan Čaplar
- 218 Dvadeset godina Hrvatske planinarske obilaznice**
Zdenko Kristijan
- 222 Omiška Dinara iznad Vruje i Piska**
Nedjeljko Fistončić
- 228 Napuštenim zaselcima srednjeg Velebita**
Ivo Olip
- 231 Golo trlo – najviši vrh Ličkog sredogorja?**
Neven Milčić
- 236 Babin i Dedin zub**
Darko Grundler
- 238 Iskonska divljina u »zemlji kanjona«**
Igor Eterović
- 246 Stazama buzetske margerite**
Zlata Markežić
- 249 Planinarski vodič »Stazama buzetske margerite« Radovana Nežića**
- 250 Bolnica na Brestovcu – jedan drugačiji pogled**
Krunoslav Milas

Tema broja

145 godina od prve glavne skupštine i prvoga organiziranog izleta HPD-a

Naslovnica

Premužičeva staza u Rožanskim kukovima na Velebitu, foto: Alan Čaplar

Rubrike

- 254 In memoriam:** Antun Žigman (1946. – 2020.)
- 254 Zaštita prirode:** O pošumljavanju Mosora
- 256 Vijesti:** Stotinu mladih Ivančana na Medvednici, 3. obiteljski izlet HPD-a Gojzerica Požege uz Dan grada Požege, Projekt Dan u planini, Sa skupštine PD-a Željezničar Gospić

Novi izazovi

Uvodna riječ predsjednika Hrvatskog planinarskog saveza Darka Berljaka

Poštovani čitatelji, U proteklim mjesecima cijeli svijet i našu domovinu zadesile su nenadane, potpuno nevjerojatne okolnosti. U samo nekoliko tjedana zaraza virusnom bolešću COVID-19 proširila se s kontinenta na kontinent, iz zemlje u zemlju, iz grada u grad, promjenivši način života na kojeg smo navikli. Cijeli se svijet u kratkom vremenu zatvorio u najveću karantenu u ljudskoj povijesti. Potpuno nova organizacija života, rada, opskrbe, učenja na daljinu, ali i raznovrsna egzistencijalna pitanja i neizvjesna budućnost, donijeli su pred svakoga od nas sasvim nove izazove. Mnogi od tih izazova nevjerovatniji su od najsmjelije režiranih filmova, i još prije samo mjesec dana rekli bismo da je sve to previše nestvarno, odnosno da su scenaristi sasvim pretjerali u svojoj fikciji.

Virus je nas planinare zatvorio između četiri zida, a što to znači za nas, ovisnike o planinskoj prirodi, najbolje znate sami. Većina nas u planine ne odlazi sama i svima nam nedostaju druženja s mnogim planinarskim prijateljima.

Dakako, u takvim okolnostima privremeno je zastalo i organizirano planinarstvo. U cilju suzbijanja epidemije i zaštite zdravlja sve vrste okupljanja su otkazane ili odgođene, a Hrvatski planinarski savez među prvima je pozvao planinare da prate i primjenjuju upute i mjere koje donose nadležne službe. Planinarske izlete i ture, planinarske škole i tečaje, penjačke treninge i natjecanja, promocije planinarskih knjiga i planirane svečanosti, društvene sastanke i skupštine, pa tako i sazvane sjednice Izvršnog odbora i Skupštine Hrvatskog planinarskog saveza, onemogućila je i odgodila zloćudna bolest kojoj se nitko nije nadao. Planine koje toliko volimo postale su nam u trenutku nedostupne, a epidemiološka uputa »ostanite doma« pozvala nas je na odgovornost za cjelokupnu društvenu zajednicu, opomenula nas da su ljudski životi i zdravlje važniji i vrjedniji od zova planina koji tinja u svima nama koji volimo planinariti.

Dotatnu nevolju Hrvatskoj nanio je razoran potres na podnožju planine Medvednice, koji je 22. ožujka u 6 sati i 24 minute teško oštetio velik dio grada Zagreba te podsljemenska naselja s obje strane naše najposjećivanije planine. U najsnažnijem potresu koji je uzdrmao Zagreb u proteklih 140 godina mnoge obitelji ostale su bez domova i godinama stvarane imovine.

Dom Hrvatskog planinarskog saveza u Kozarčevoj ulici dobio je vidljive, ali u odnosu na velik broj drugih zagrebačkih zgrada, vrlo male ožiljke. Društvene prostorije našeg najvećeg planinarskog društva, HPD-a Zagreb-Matica, u središtu Zagreba oštećene su toliko da se neće moći u kratkom vremenu obnoviti. Prostorije drugih zagrebačkih planinarskih društava također imaju raznovrsna oštećenja koja će zahtijevati dugotrajan popravak. I mnogi planinari, među kojima i neki dužnosnici i zaposlenici našega Saveza, u potresu su ostali bez sigurnog doma. Takvih posljedica ima nažalost toliko mnogo da ih je nemoguće nabrojiti niti ih ima smisla međusobno odmjeravati i uspoređivati.

U danima oko Uskrsa velik požar zahvatio je Dinaru, gutajući nemilice sve na toj planini. Unatoč naporima vatrogasaca, mještana, gorskih spašavatelja, planinara

ALIAN CAPLAR

i mnogih drugih, najviša hrvatska planina, koja je upravo ovih svibanjskih dana trebala biti proglašena parkom prirode, stradala je toliko da će se priroda i planinarska infrastruktura na njoj od svega još dugo obnavljati. Stradala je i planina Svilaja.

Klek - kolijevka
hrvatskog
planinarstva

U svim ovim teškim okolnostima došle su do izražaja kao nikad dosad sve one ljudske vrline koje u nas usađuje i u nama razvija upravo bavljenje planinarstvom. Među ljudima vjerojatno nikad nije bilo više solidarnosti, altruizma, požrtvornosti, razboritosti, opreza, strpljenja, ustrajnosti, iskrenosti, zahvalnosti, međusobnog poštovanja i ljubavi, brige za svoje i tuđe zdravlje, poniznosti prema silama prirode i mnogočega drugoga. Svatko tko planinarenje voli svim srcem dobro zna da se zahtjevni i daleki ciljevi mogu doseći samo velikom solidarnošću, ustrajnošću, požrtvovnošću i strpljenjem, uz razborito rasuđivanje, oprez i dosljedno poštivanje sila prirode. Sve to može se primijeniti i na savladavanje izazova i dostizanje ciljeva koji su pred nama.

Poštujući mjere Stožera Civilne zaštite Republike Hrvatske i Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo deseci tisuća planinara su odgovorno zatomili svoju želju da radi svojega užitka odlaze u planine. Vidljivo je također da su u svemu tome mnogi ljudi, među kojima i mnogi koji nisu prije imali naviku planinariti, počeli znatno više cijeniti boravak u prirodi, kretanje, zdravlje i univerzalne vrijednosti koje su planinarima dobro poznate. Istodobno, iz solidarnosti i altruizma brojni su se speleolozi, alpinisti, penjači i planinari volonterski stavili na raspolaganje građanima Zagreba kako bi, primjenjujući svoju penjačku vještinu i znanje, pomogli u uklanjanju štete

Čovjek u planini
(Samoborsko
gorje)

nastale potresom na brojnim zagrebačkim građevinama, pa i na samoj zagrebačkoj katedrali. U gašenju požara i zaštiti planinarskih skloništa na Dinari također su velike napore uložili upravo brojni planinari, među kojima i pripadnici Hrvatske gorske službe spašavanja.

Nevolje još nisu posustale niti prestale, a izgledno je da će njihove posljedice biti duboke i dugotrajne te da će se odraziti i na naše planinarstvo. Pa ipak, ne treba zaboraviti da naše planine neće nikuda pobjeći, da će one biti na svojem mjestu i kada ih budemo mogli opet slobodno pohoditi. Sigurno je i to da ćemo planine i sve ono što planinare povezuje nakon svega još snažnije voljeti i cijeniti.

Imajući sve to u vidu, pozivamo vas da i dalje primjenjujete preporuke i mjere nadležnih službi. Isto tako, pozivamo vas da svoje planinarske doživljaje i uspomene dijelite s drugim čitateljima pišući članke za naš časopis, da uredništvu čim više šaljete lijepe fotografije iz planina te da čitajući u sigurnosti svog doma o planinama i planinarenju produbljujete svoju ljubav prema njima. Na stranicama ovoga časopisa već je davno zapisana misao koja je i sada veoma aktualna: ne treba zaboraviti da se sreća ne nalazi skrivena daleko i visoko u planinama, nego je ona već tu, u nama.

U Zagrebu, 22. travnja 2020.

*Darko Berljak, predsjednik
Hrvatskog planinarskog saveza*

Prošlo je 145 godina...

Alan Čaplar, Zagreb

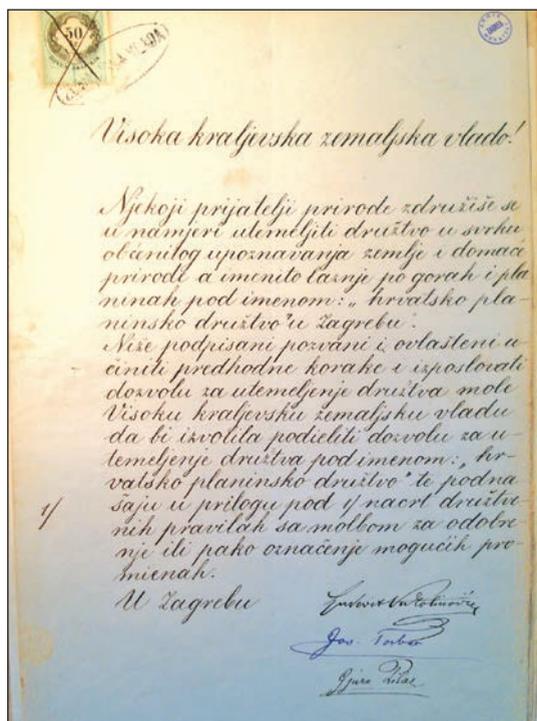
Ovih se dana navršava 145 godina od prve glavne skupštine i prvoga izleta HPD-a. Prilika je to da se prisjetimo početaka organiziranog planinarstva.

29. travnja - 145 godina od prve glavne skupštine HPD-a

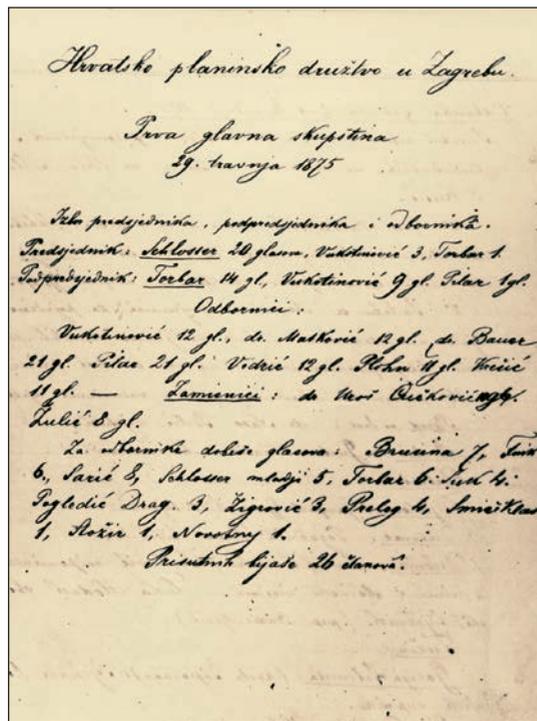
Nakon formiranja Hrvatskog planinskog društva (HPD) krajem 1874. godine i službene potvrde društvenih Pravila 20. ožujka 1875. (u to vrijeme pravila novoosnovanih društava odobravala je hrvatska Vlada), prva konstituirajuća skupština HPD-a održana je 29. travnja 1875. Skupština je održana u prostorijama Narodnog muzeja u Demetrovoj ulici broj 1, današnjem Hrvatskom prirodoslovnom muzeju. Inicijator je bio Gjuro Pilar koji je u to vrijeme bio pristav u mineraloško-geološkom odjelu Narodnog muzeja.

Zapisnik prve glavne skupštine HPD-a sačuvan je u Planinarskoj zbirci Samoborskog muzeja. Prema originalnom zapisniku, na skupštini je bilo prisutno 26 članova. Rezultati glasanja za izbor upravnog odbora bili su sljedeći: *Predsjednik: Schlosser 20 glasova, Vukotinović 3, Torbar 1. Potpredsjednik: Torbar 14 gl., Vukotinović 9 gl., Pilar 1 gl. Odbornici: Vukotinović 12 gl., dr. Matković 12 gl., dr. Bauer 21 gl., Pilar 21 gl., Vidrić 12 gl., Plohn 11 gl., Krešić 11 gl. Zamjenici: dr. Uroš Čučković 10 gl., Žutić 8 gl. Za odbornike dobiše glasova: Brusina 7, T... (nečitko) 6, Sarić 8, Schlosser mlađi 5, Torbar 6, Suk 4, Pogledić Drag. 3, Žigrović 3, Prelog 4, Smičiklas 1, Stožir 1, Novotny 1.*

Prva sjednica upravnog odbora održana je samo pet dana nakon Skupštine, 4. svibnja 1875. Na njoj je zaključeno »da se duhovski praznici upotrijebe za prvu laznu« (izlet), a

Pismo osnivača HPD-a Visokoj kraljevskoj zemaljskoj vladi

Zapisnik Prve glavne skupštine HPD-a

Gjuro Pilar

145 godina od prve »laznje« Hrvatskog planinskog društva

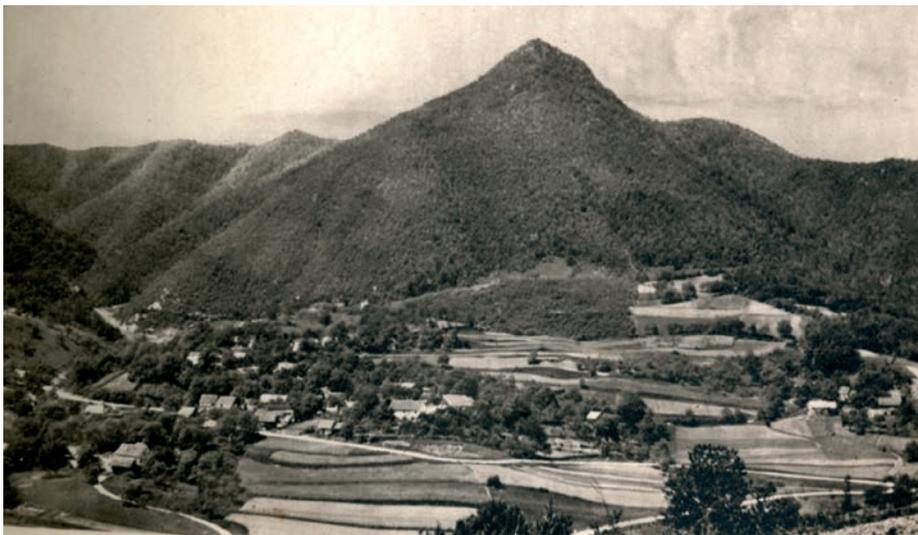
Prvi društveni izlet u povijesti hrvatskoga planinarstva organiziralo je Hrvatsko planinsko društvo 17. i 18. svibnja 1875. Opisao ga je u članku pod naslovom »Prva laznja Hrvatskog planinskog društva« dr. Gjuro Pilar u zagrebačkom dnevniku Obzoru 19. svibnja. Njegov opis slikovito govori o okolnostima u kojima je izveden izlet na Oštrc i Plešivica:

Prva laznja društva bje opredjeljena na 17. svibnja na Duhovski ponedjeljak, a predmet laznje bio je Oštrc i Plješivica, dva briega rastavljena liepom dolinicom, u kojoj leže Rude blizu Samobora. Isprva se bilo prijavilo 25 članovah za tu laznju, no malo pomalo se je broj učesnika smanjio uslijed raznih zapreka, tako da se napokon od onih koji su stalno obećali samo 12 njih na kolodvoru nađe. Ti učesnici jesu: predsjednik dr. Schlosser, potpredsjednik Torbar, g. Crnadak, Danosić, Dizdar, dr. Kolarić, dr. Kišpatić, dr. Pilar, dr. Pliverić, dr. Plohn, Sabarić i Šarić... Večernjim vlakom krenu družba željeznicom do Podsuseda, gdje ih dočeka srdačnim pozdravom ljekarnik Švarc, povjerenik društva za Samobor. Na desnoj obali Save (kuda se prevezoše splavi) bijahu u pripravi troja kola, te veselo, pače pjevajući prispješe planinci u Samobor... Idućeg dana oko 7 sati bijaše društvo u Rudah, oko 8 i pol na Oštrcu 2298 stopa nad morem. Premda je to

osim toga je sastavljen popis osoba u tridesetak mjesta u Hrvatskoj kojima će se predložiti da preuzmu dužnost društvenih povjerenika. Bude Budisavljević je tom prilikom, na primjer, predložio općinskog bilježnika u Drežniku Luku Hodaka, popa Petra Mandića u Gračacu, kotarskog suca Petra Premudu u Korenici, učitelja Josipa Magdića u Ogulinu, kotarskog pristava Josu Babića u Slunju, popa Jovu Budisavljevića u Vrelu itd.

Mjesto	dat	Toplina holovstrik	Plak u mn.	Plak reduc. 0°	Višina u metra nad B=782	Tejor. ili baromet. višina u metra	Višina u stopal
Samobor	6 ^h j.	20° 1 c	752.70	748.70	140.58		* 470.2
Oštrc	8 ^h 30	28° 6	701.40	696.10	722.16	* 726.4	* 2398.0
Sedlo	1 ^h 55	29° 0	700.50	695.70	726.75	* 727.3	* 2301.0
Plešivica	2 ^h 15	33° 2	697.85	692.65	761.82	* 762.4	* 2412.0
Samobor	7 ^h v	23° 0	751.50	747.30	155.49		
"	6 ^h j.	20° 0	750.70	746.80	161.84	* 748.6	
Lageš dol	8 ^h 45	24° 6	754.80	749.90	127.77	* 114.5	
Roalha	10 ^h 15	24° 8	751.15	746.05	168.87	155.6	492.3
Marion 1908	11 ^h j.	24° 7	750.80	745.80	171.54	158.27	

I med dalom i velikom Plješivicom.
kolodvor je po g. Stokicu 131' 1" niže nego barometar roalha.

Fotografija Oštrca s početka 20. stoljeća

napram alpskom velegorju neznatna visina, to se ipak ovaj brieg, kako mu i ime kaže, odlikuje svojom strminom, oštrinom, te spada među teže pristupne briegove naše domovine ... Slika bijaše toli dražesna da je i ne kušamo opisivati, to će i onako svatko zaželiti, da se sam tih slasti u naravi užije. Počinak od jednog sata i mali zajuttrak oporavi društvo, te se ono krenu nizbrdice strmo kroz prodor do vrele, gdje se odmor uz najsvježiju vodu ponovi. Nastaviv ovaj put Plješivičkom cestom, krenu društvo na sam vrh Plješivice 2470 stopa visok, kamo iza pospješnog penjanja oko 2 sata popodne prispije ... Povratak u Samobor pješke bijaše ugodan i lastan, a dobra večera u čitanići priređena završi ugodan, prem trudan dan.

Druga »laznja« organizirana je na Sljeme 3. lipnja, treća istoga mjeseca opet na Sljeme (broj članova 70 i »tri gospoje«), a četvrta 26-28. lipnja na Bjelolasicu, no zbog lošeg vremena ovaj izlet nije uspio. Led je ipak bio probijen i društveni izleti ubrzo su postali tradicijom.

Tako je započelo razdoblje organiziranoga planinarstva u Hrvatskoj. Spomenimo još da je Zagreb prije 145 godina imao samo 25.000 stanovnika, dakle znatno manje nego što danas u Hrvatskoj ima registriranih planinara. Na temeljima HPD-a tijekom proteklih 145 godina razvio se Hrvatski planinarski savez s više od 350 udruga članica i vrlo razgranatom i raznovrsnom djelatnošću.

Ulogu HPD-a u povijesti naše znanosti i kulture prof. dr. Željko Poljak opisao je sljedećim riječima: *Naše je planinarstvo po svojoj tradiciji i karakteru kulturna pojava s kojom se Hrvati s pravom mogu ponositi. Naime, u početnom razdoblju prilično se razlikovalo od planinarstva u drugim narodima. U alpskim zemljama glavna je svrha planinarstva bila osvajanje vrhova, Slovensko planinsko društvo (osn. 1893) odigralo je važnu ulogu u obrani slovenske zemlje od germanizacije, Srpsko planinsko društvo (osn. 1901) usmjerilo je dobar dio svojih snaga na razvijanje putničkog turizma, Bosansko-hercegovački turistički klub (osn. 1892. na poticaj austro-ugarskih okupacijskih vlasti) u početku nije imao slavenski karakter. Članovi HPD-a u 19. stoljeću bili su mahom istaknuti znanstveni radnici, akademici i sveučilišni profesori, koji su se koristili planinarstvom kao znanstvenim sredstvom, zbog čega HPD-u pripada osobito mjesto u hrvatskoj znanosti i kulturi. (Ž. Poljak: Zlatna knjiga hrvatskog planinarstva, HPS i Libera editio, 2004.)*

Ove se godine, zbog izvanrednih okolnosti, 145. obljetnica prve glavne skupštine i prvoga izleta HPD-a neće posebno obilježavati, no vrijedi se barem na ovaj način nakratko prisjetiti planinara koji su postavili temelje planinarske udruge u Hrvatskoj i omogućili razvoj organiziranog hrvatskog planinarstva.

Dvadeset godina Hrvatske planinarske obilaznice

Zdenko Kristijan, Samobor

Temeljni je cilj Hrvatske planinarske obilaznice (HPO-a) da zainteresirani planinari upoznaju hrvatske planine. Razumljivo je da će planinari, obilazeći HPO, pri usponima na vrhove posjetiti brojna sela i gradove u podnožju planina i tako obići svoju domovinu. HPO također omogućuje i planinarima iz drugih zemalja da otkriju ljepote hrvatskih planina.

Hrvatska planinarska obilaznica sljedeća je Republičke planinarske transverzale »Po planinama SR Hrvatske« osnovane 1970. Početkom Domovinskog rata, 1991., neke su njene kontrolne točke (KT) bile nedostupne pa je stavljena u stanje mirovanja. Nakon završetka rata uspostavljena je nova nacionalna obilaznica – Hrvatska planinarska obilaznica. Otvorena je 14. svibnja 2000. u Rudama, prigodom pohoda

»Tragom prvog izleta HPD-a« na Oštrc i Plešivicu u Samoborskom gorju.

Komisija za planinarske putove HPS-a započela je izradu pravila obilaznice u siječnju 1999. Priprema je trajala 15 mjeseci. Glavna značajka novih pravila bila je da su za KT-e izabrani samo vrhovi (uz dvije iznimke), raspoređeni u 20 područja. Na vrhovima se nalaze žigovi. Za obilaznike koji dokažu obilazak odgovarajućeg broja vrhova prema pravilima obilaznice bila su predviđena priznanja, u početku četiri stupnja, a poslije su dodana još dva. Obilaznicu su pripremali, uz suradnike, članovi Komisije za planinarske putove HPS-a Zdenko Kristijan, Bernard Margitić, Edo Hadžiselimović i Tomislav Pavlin, te Alan Čaplar kao grafički urednik dnevnika. Veliku potporu tom projektu dao je Izvršni odbor HPS-a, a više

Dnevnik Po planinama SR Hrvatske (1970.)

Naslovna stranica dnevnika HPO-a (2000.)

Prvi dobitnici priznanja HPO-a i članovi Komisije za planinarske putove HPS-a 2001.

o tome možete pročitati u Hrvatskom planinaru (HP-u) br. 5, 2010., na str. 162.

Prvo desetljeće HPO-a opisano je u HP-u br. 11, 2011., na str. 413. Prvobitno je bilo 135 KT-a, a zatim su dodani novi vrhovi. Tako je deset godina nakon otvorenja obilaznica imala 151 kontrolnu točku. Dotad je izdano pet izdanja dnevnika HPO-a, a Alan Čaplar pripremio je vodič »Hrvatska planinarska obilaznica«, s fotografijama i opisima svih KT-a HPO-a.

Pročelnik Komisije za planinarske putove HPS-a Tomislav Pavlin predložio je i pokrenuo izradu metalnih žigova, a njegove nasljednice Jasna Kosović i Bernarda Huzjak skrbile su se da se odobre sredstva za njihovu izradu. Zadužile su brojna planinarska društva i pojedince da ugrade žigove na KT-ima. Sada gotovo svi vrhovi imaju metalne žigove, koji su trajniji od gumenih. HPS se brine o zamjeni otuđenih ili oštećenih žigova.

Tijekom 2011. pripremano je šesto izdanje dnevnika. U skladu sa zakonskim odredbama o zaštiti prirodnih vrijednosti i odlukama Javne ustanove Nacionalni park Sjeverni Velebit, tada su ukinute dvije KT na području toga parka. U Hajdučkim kukovima bilo je dotad potrebno

obići vrhove Golubić (1650 m) ili Kuk (1649 m). Tada je ukinuta i KT Vratarski kuk (1676 m) u Rožanskim kukovima. Za nove KT u 17. području izabrani su vrhovi Velika Duvjakuša (1708 m) i Mali Maglaj (1455 m), oba na Dinari, i u 20. području vrh Babina gomila (735 m) na Rujnici kod Metkovića. Tako se broj KT-a povećao na 152. Novo izdanje dnevnika sa 152 KT-a pušteno je u prodaju u studenom 2011.

Sljedeća tri izdanja tiskana su uz neznatne dopune; sedmo 2013., osmo 2014. i deveto 2016. Posljednje je izdanje dotiskano više puta, a u osobnim podacima dodana je rubrika u kojoj obilaznik upisuje adresu elektroničke pošte i broj telefona. Od 2010. do 2019. svake je godine prosječno 87 novih planinara primilo brončanu značku HPO-a. U istom su se razdoblju godišnje prosječno dodjeljivale 303 značke i priznanja HPO-a.

Priznanja za prva tri stupnja, brončanu, srebrnu i zlatnu značku HPO-a, nakon ovjere dnevnika, obilaznicima se šalju poštom. Posebno, visoko i najviše priznanje HPO-a dodjeljuju se u Zagrebu, i to svake godine u prosincu. Svečano uručenje priznanja godinama se

Značka Hrvatske planinarske obilaznice

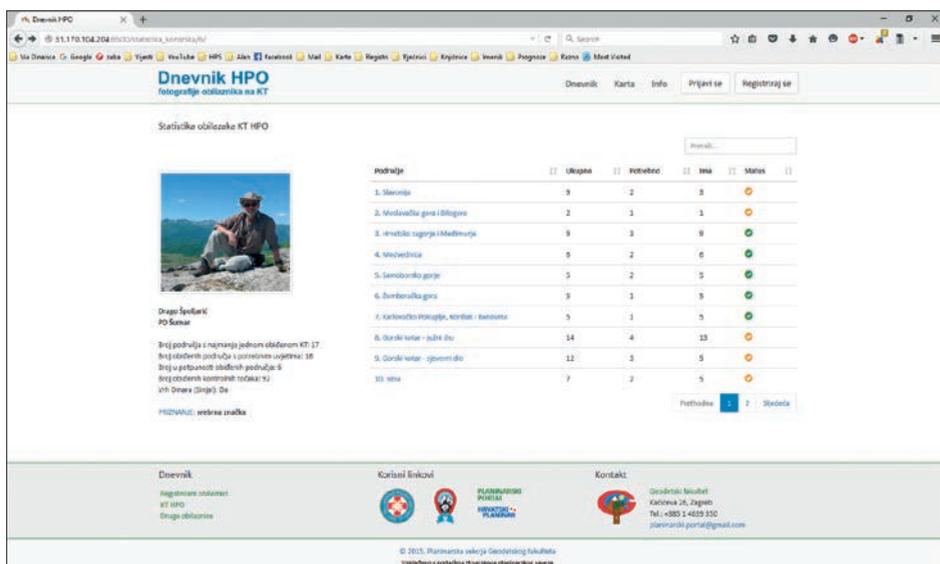
održavalo u velikoj dvorani HPS-a u Kozarčevoju 22 u Zagrebu. Prvih bismo se godina svi ugodno smjestili oko stola. Broj onih koji su zaslužili posebna, visoka i najviša priznanja bio je sve veći, a kritična je bila 2014., kada dio planinara nije mogao ući u prepunu dvoranu i ostao je u hodniku. Sljedeće je godine uručenje priznanja organizirano u većoj dvorani u Domu obrtnika u Zagrebu. Od 2015. svečanost dodjele priznanja obogaćuje pjevački zbor HPD-a Vihor iz Zagreba. Zahvaljujući angažiranju prof. dr. Hrvoja Golda, zamjenika pročelnice Komisije za planinarske putove HPS-a, od 2016. svečanost se održava u velikoj dvorani Fakulteta prometnih znanosti u kampusu na Borongaju.

Svečano uručenje priznanja HPO-a prilika je da se prisutnima predstave novine iz područja

koja zanimaju obilaznike. Drago Špoljarić je 2015. okupljenim planinarima predstavio Digitalni dnevnik HPO-a, na web-adresi hpo.hps.hr. Interaktivna planinarska karta Hrvatske s ucrtanim markiranim putovima do svih KT-a HPO-a predstavljena je 2018. Karta je dostupna na mrežnoj stranici HPS-a karta.hps.hr. Njezin je autor prof. dr. Darko Grundler, koji od 2019. obnaša dužnost predsjednika Izvršnog odbora HPS-a. Boris Bjedov, član Komisije i autor Registra planinarskih putova, održao je 2019. prezentaciju radi motiviranja prisutnih da se redovito uključuju u markiranje putova u svojim društvima.

Kupnjom dnevnika i obilaskom potrebnih KT-a planinar stječe uvjete za dodjelu jedne, dviju ili triju besplatnih spomen-značaka, koje se šalju poštom, i jednog do triju tiskanih priznanja koja osobno prima na svečanosti krajem godine. Troškovi izrade značaka, priznanja, tiskanja dnevnika i postavljanja žigova znatno premašuju prihod od prodaje dnevnika HPO-a, no HPS ulaže i dalje će ulagati u HPO znatna sredstva, kako bi se planinari poticali na obilazak hrvatskih planina, i kako bi HPO bio dostupan što većem broju zainteresiranih.

Od 2000. do konca 2019. prodano je više od 12.000 dnevnika HPO-a, što je prosječno 600 godišnje, 50 mjesečno ili prosječno dva dnevnika svakog radnog dana!

Digitalni dnevnik Hrvatske planinarske obilaznice (hpo.hps.hr)

Tko želi obići HPO, treba nabaviti dnevnik HPO-a. Na odgovarajuća mjesta u dnevniku treba utisnuti potrebne žigove ili se fotografirati uz neki prepoznatljiv detalj (ploču s natpisom vrha, natpis na kamenu, geodetski stup, piramidu, TV-toranj i sl.). Obilazak se može dokazivati i uvrštavanjem fotografija u vaš album fotografija na e-Dnevniku HPO-a. To je posebno zanimljivo za mlađe planinare koje žigovi ne zanimaju. Sve o Digitalnom dnevniku možete pročitati na mrežnoj stranici: <http://hpo.hps.hr>. Digitalni dnevnik pripremili su 2015. Goran Tomac i Drago Špoljarić, sada član Komisije.

Svake godine povećava se broj planinarskih društava čiji članovi dobivaju priznanja HPO-a. Dosad su na popisu obilaznika članovi ukupno 171 planinarskog društva iz Hrvatske, 16 iz Slovenije, dva iz BiH, dva iz Srbije, a jedan obilaznik je iz Mađarske.

Skrb o HPO-u, uključujući pregled dnevnika i dodjelu značaka i priznanja, bila je sve vrijeme zadaća Komisije za planinarske putove HPS-a. Zdenko Kristijan ovjeravao je dnevnike 13 godina, i to u tri navrata, od sredine 2000. do kraja 2001., od 2003. do 2007. te od sredine 2011. do veljače 2018. Bernard Margitić ovjeravao je dnevnike 15 mjeseci, u 2002. i do ožujka 2003. Ronald Schreiner radio je to tri i pol godine, od 2008. do sredine 2011. Posljednje dvije godine, od ožujka 2018., dnevnike ovjerava Marijana Žnidarec.

Evo nekoliko statističkih podataka: od 2000. do kraja 2019. brončanu značku za obilazak 25 KT-a primilo je 1435 planinara, 1048 njih dobilo je srebrnu značku za obilazak 50 KT-a, a 756 steklo je zlatnu značku za obilazak 75 KT-a u 20 područja. Posebno priznanje za obilazak 100 KT-a primilo je 659 planinara, 462 primila su visoko priznanje za 125 KT-a, a 261 planinar stekao je najviše priznanje HPO-a za 150 običnih KT-a. Dosad je dodijeljena 4621 značka i priznanje HPO-a.

HPO je najpopularnija planinarska obilaznica u Hrvatskoj. Obilaze je tisuće planinara koje žele planinarskim korakom upoznati svoju domovinu. Dokumentirajući svoje planinarske uspone žigovima u dnevniku ili fotografijama,

Darko Grundler predstavlja interaktivnu planinarsku kartu Hrvatske na svečanosti uručjenja priznanja HPO-a 2018.

oni proširuju svoje vidike i uživaju u ljepotama hrvatskih planina.

Epidemija prouzročena koronavirusom i nemogućnost putovanja mnogim će planinarima ove godine, nažalost, ograničiti i umanjiti planinarske planove, ali nadamo se boljim vremenima u nadolazećim godinama.

HPO po planinarskim društvima od 2000. do kraja 2019.

Napomena: Broj planinara iz pojedinog društva koji su primili priznanja ujedno je i broj brončanih značaka HPO-a. Cjelokupan popis sadrži 191 planinarsko društvo, od čega 171 iz Hrvatske.

Planinarsko društvo	Broj planinara	Ukupni broj priznanja
1. HPD Zagreb-Matica, Zagreb	148	524
2. HPD Željezničar, Zagreb	99	319
3. HPD Bilo, Koprivnica	51	198
4. HPD Jastrebarsko, Jastrebarsko	54	193
5. HPD Japetić, Samobor	51	178
6. PD Dubovac, Karlovac	49	154
7. PK Ivanec, Ivanec	49	146
8. PD Kamenjak, Rijeka	37	122
9. HPD Kapela, Zagreb	32	104
10. HPD MIV, Varaždin	37	104
11. HPD Zagorske steze, Zabok	24	95
12. HPD Zanatlija, Zagreb	20	79
13. HPD INA Bjelolasica, Zagreb	16	78
14. HPD Dugi vrh, Varaždin	23	76
itd. do 171		

Omiška Dinara iznad Vruje i Piska

Nedjeljko Fističić, Pisak

Na prijevoju Dubcima Omiška Dinara spaja se s Biokovom. U njezinom se zaleđu nalaze istočne padine Mosora s vrhom Lišnicom. S južne strane nalazi se poznata uvala Vruja, a nad njom Šatarice (642 m), najviši vrh istočnog dijela Omiške Dinare. Na južnim padinama planine nadomak uvale Vruje nalazi se slikovito malo naselje Pisak.

Sa sjeverne se strane smjestilo naselje Slime, povezano putovima preko Privorca s Piskom i preko Pasa od Gornjih Tadića do Gornjih Fističića (Paića), jednog od tri zaselka Piska. Stanovnici jednog i drugog mjesta obrađivali su zemlju do samih litica planine i bavili se

stočarstvom. Na visoravni i danas ima mnogo zidova i ćulaca koji su označavali do koje točke čobani iz pojedinog mjesta mogu napasati stoku.

Upravo je na Privorcu, iznad uvale Vruje, pjesnik Josip Pupačić napisao pjesmu »More«.

Omiška Dinara veoma je zanimljiva planina. Sastoji se od četiriju grebena. Južni greben proteže se u dužini od 15 km od Dubaca do Borka i Omiša. On je najveći i najzanimljiviji. Najviši je vrh toga grebena Kozji rat (788 m) iznad naselja Marušića. Od Kozjeg rata istočno nižu se vrhovi Kozjak (762 m), Lokvice, Šćapi, Biline stine, Kosirevac, Smričica (600 m) i Šatarice (642 m).

Istočni dio Omiške Dinare

Članovi PD-a Imber Omiš na vidikovcu Kuzmanići iznad Vruje

Vrh Šatarice u nekim je kartama označen imenom Gradina, a u nekima kao Orlovac ili Orlovača. Najkraći je pristup Šataricama markiranim stazom s Privorca. Do vrha se može stići za sat vremena laganog hoda. Može se doći iz Dornja sa sjeverne strane ili iz Piska, Putom života, preko Pasa i Smričice. Šatarice su ujedno najviša točka Puta života i jedan od najljepših vidikovaca na tome dijelu obale.

Okomite stijene koje se uzdižu od mora uvalu Vruju čine jedinstvenim prirodnim fenomenom Omiške rivijere. Predivan vidik na masiv Biokova i cijelu Makarsku rivijeru, srednjodalmatinske otoke i Zagoru nikoga ne ostavlja ravnodušnim.

Sa sjeverne strane, iznad Dornja, nalazi se drugi greben Omiške Dinare, poznat pod imenom Tilovica. Proteže se iznad naselja Slimena, od Grunčeve njive do zaselka Tadića. To je najmanji greben na planini.

Treći greben ide zapadno od Slimena do naselja Svinišća. Najviši je vrh toga grebena Drobobulja (744 m).

Četvrti greben zahvaća cijelo područje zapadnog dijela Omiške Dinare. Njegov je najviši vrh Kula (865 m), koji je ujedno najviši vrh Omiške Dinare.

Južni greben

Istočni dio južnoga grebena najbolje poznajem. Rođen sam u Pisku, u zaselku Gornjim Fisticima (Paićima), odakle polazi Put života. Kao dijete verao sam se po liticama u blizini. Te su stijene u posljednje vrijeme postale penjalšta, prepoznatljiva u svijetu. U Vruju, zapadno od Martića potoka, ispod prolaza kroz pole u Velikoj špilji iznad Puta života, slovenski reprezentativac i svjetski prvak u sportskom penjanju Jernej Kruder (28) ispenjao je u 63. pokušaju najteži penjački smjer u Hrvatskoj. Smjer je nazvao Dugi rat, što u prijevodu sa slovenskoga znači »duga borba«.

Jernejev pratitelj i prijatelj u tom podvigu bio je Ivan Kuvačić, planinar iz Gata. Posjetio sam ih nekoliko puta u tri godine, koliko je ta »duga borba« trajala. Jednom sam bio na samom ulazu

Stijene na istočnom dijelu Omiške Dinare. Ispod vrha Šatarice (desno gore); na donjem grebenu (lijevo) vidi se velika špilja koju je ispenjao Jernej Kruder

u Špilju. Jernej se penjao, a Ivan ga je osiguravao. Bilo je zanimljivo promatrati Jernejevo penjanje. Djelovao mi je kao žaba okrenuta naopako. Katkad su mu leđa i glava bila bliža tlu nego noge. Uplašio sam se kad sam vidio kako pada, ali nasreću, ostao je visjeti na užetu nekoliko metara od mene. Ivan ga je upitao što da čini, a on je odvažno odgovorio: »Spusti me, moram na početak!« Pozdravio sam ih i otišao, a Jernej se opet vratio na početak.

Špilje i jame na južnom grebenu, od Privorca do Kozjaka

Nakon 5 minuta hoda od Privorca prema Šataricama dolazi se do Čorlove jame. U domaćem narodu poznata je po golubovima jer su se u njoj gnijezdili u velikom broju. Legenda kaže da je u jamu svojedobno upao neki ovan i poslije isplivao u Gogoju, najvećem izvoru u uvali Vruji.

Ispod grebena, s južne i zapadne strane grebena Alinjače, koji se proteže od samog mora

do vrha južnog grebena, ima još mnogo špilja i jama. Alinjača se nalazi točno ispred odmorišta Vruja na Jadranskoj magistrali, kada se ide iz smjera Piska prema Dubcima. Domaći su ljudi špilje koristili kao zaklon od najezda Turaka i Mlečana, kao i za čuvanje stoke. U sredini grebena nalazi se špilja Klisure, u kojoj su pronađeni čak i ostaci prapovijesne keramike. Još malo više nalaze se špilje Tamnica, Oltar, pa zapadno iznad Velikoga kuka Grljak, Javtina, Vrtal i Ratknjača. Na području ispod Kozjaka najpoznatija je špilja Čadolica, koju Marušići nazivaju Očadolica.

Alinjača je nazvana po Turčinu Aliji Bojčiću kojeg su ondje u jednoj od špilja 26. travnja 1663. pogubili primorski harambaše. Ubili su i njegova brata i još petoricu turskih vojnika, a četvoricu su uhvatili žive. Od turske su ruke istodobno stradala i tri domaća čovjeka. O tome je u kronici o četovanju u Primorju 1662. – 1686. pisao Pavao Šilobadović.

Vruja

Vruja je prirodni fenomen istočno od Piska, u podnožju Omiške Dinare, ispod prijevoja Privorca i prijevoja Dubaca koji razdvaja Omišku Dinaru i Biokovo. Kao geografska cjelina, Vruja u planinskom zaleđu obuhvaća Alinjaču, Martića potok, Matijevaču, Dubce i Čurilo, a u priobalnom području Vatoš, Veliko žalo, Trgovac, Katrigu, Valicu, Točilo, Kapatnjaču, Gogoj, Mlinicu, Lovćušu i Glavicu. Arheološki nalazi pronađeni u Vruji potvrđuju da je čovjek ondje boravio još 3000 godina prije Krista.

U uvali Vruji ima više slatkovodnih izvora. Najpoznatiji je izvor na istočnoj strani Lovćuše, znan pod imenom Gogoj, a važni su i izvori na sredini Velikog žala i na Vatošu. To su podmorski izvori voda koje poniru uza sjeverno-istočnu padinu Kamešnice i Dinare, uza sam rub Livanjskog polja i Buškog blata.

Današnje mjesto Pisak dugo je godina nosilo ime Vruja, a stariji ljudi iz Omiša, Rogoznice, Brele i Slimena stanovnike Piska čak i danas zovu Vrujani.

Najbliži je prilaz Vruji brodicama iz Piska. Kroz Vruju prolaze dva puta koji spajaju omiško područje s makarskim te stari, ilirski glavni put koji je dio srednje Dalmacije povezivao preko Privorca s unutrašnjosti. Do uvođenja trajektne linije Makarska – Selca na Braču glavna povezanost istočnog dijela otoka Brača odvijala se linijom Povlja – Pisak – Privorac – Zvizda – Zadvarje. Zadvarje je dugo bilo jedno od glavnih trgovačkih centara Dalmacije.

U Vruji su Zadvarjani i Piščani uzgajali vinovu lozu, bavili se stočarstvom, a Piščani se bavili još i ribolovom. Postoje razne anegdote piščanskih ribara vezane uz Vruju. U povijesti su zabilježeni mnogi prijepori između Omišana, Piščana, Slimenjana i Zadvarjana o pravima na Vruju.

Vruja je jedno od triju mjesta na Jadranu najpoznatijih po buri. Kažu ljudi da se bura u Trstu rodila, u Senju krstila, a u Vruji vjenčala.

Postoji još mnogo legendi i priča o Vruji, a najpoznatija je među njima legenda o potonulom gradu Pelegrinu. Vruja je inspirirala mnoge

Vidik sa Šatarica na vrh Kozjak i Kozji rat

Zračni snimak Vruje

putopisce, pjesnike i slikare. Već smo spomenuli da je pjesnik Josip Pupačić, inspiriran vidikom sa Slimena, gledajući more, napisao stihove pjesme »More«. Omiški gusari, koji su više stoljeća bili

Uvala Vruja

gospodari Bračkoga kanala, u Vruji i oko Vruje vodili su mnoge pomorske bitke s Mlečanima. Uvala Vatoš u Vruji stoljećima se koristila za ukrcaj i iskrcaj trgovačke robe, vojske i koječega drugoga. Danas je Vruja zaštićen prirodni krajolik, jedinstven na Jadranu, a ujedno i jedno od najatraktivnijih mjesta za ronjenje u Europi.

Put života

Put života nalazi se na istočnim padinama Omiške Dinare, između prijevoja Dubaca i vrha Kozjaka. Polazi s Jadranske magistrale u Pisku, točnije iz zaselka Gornjih Fistonija, 60 metara zapadno od autobusne stanice. Vodi najprije prema Kućerku – Dolini pinjola, Krugu i do odmorišta Pas. Odmorište Pas nalazi se na visini od 535 m, sat i pol hoda od Gornjih Fistonija. Prikladno je za odmor većih skupina. Nije izloženo jakim udarima vjetra, a za vrijeme ljetne žege ima dovoljno hladovine jer se nalazi u šumi

Put života po Omiškoj Dinari

crnog bora, jasena i graba. Na toj prvoj dionici Puta života održava se tradicionalna Prvomajska kava »Vedran Babić«.

Od odmorišta Pas put se nastavlja 5 minuta hoda do križanja gdje se zapadno ide prema Kozjaku, sjeverno prema Tadićima u Slimenu, a Put života nastavlja prema Smričici i Šataricama. S vidikovaca Smričice pružaju se prekrasni vidici na Omišku zagoru, na rijeku Cetinu, Tadiće, HE Kraljevac, planine Mosor, Kamešnicu i bosanske planine.

Slično tome, vrh Šatarice pruža nezaboran vidik na masiv Biokova, Makarsku rivijeru, otoke Brač i Hvar te poluotok Pelješac. Po mojem mišljenju, taj je vidikovac najljepši u Dalmaciji. Okomite stijene koje se spuštaju do mora čine uvalu Vruju tako posebnom. Prema jednoj legendi, upravo su tu na Privorcu, u podnožju Šatarica, Hrvati prvi put ugledali more.

Sa Šatarica se put spušta na Privorac – križanje staroga ilirskog puta koji je povezivao srednju Dalmaciju sa Zadvarjem i Bosnom. Lijevo se ide prema Slimenu i Zadvarju, a istočno su Dubci. Putom života nastavljamo zapadno kroz uvalu Vruju preko Alinjače do Galine vale. Ondje prelazimo Jadransku magistralu i spuštamo se u zaselak Kuzmaniće, odakle nastavljamo put prema Dobrćima. Prolazimo pored izvora vode, škole, iznad porta pored crkve sv. Marka, te kroz staro

Vrh Šatarice

selo Dobrće nastavljamo put ispod Glavice do Gornjih Fistonica. Put života dug je 9 km.

Put života povezuje sve najzanimljivije objekte Piska: izvor vode, školu, porat i crkvu, a povezuje sva tri zaselka Piska: Gornje Fistonice (Paiće), Kuzmaniće i Dobrće. Putom života danas hodaju planinari i turisti. Nekoć su njime odlazili i vraćali se težaci, ribari, ratnici i stada ovaca. Žene su nosile bremena drva, šušnja, grma, takalja; težaci mišine masta, krtole grožđa i smokava. Put je značio život, i zaista nije bez razloga nazvan Putom života.

Nađete li se u Pisku, svakako ga obidite!

Napuštenim zaselcima srednjeg Velebita

Ivo Olip, Rab

Hm, neke se stvari dogode same od sebe. Siječanjski dani slijede jedan za drugim, vedri, neobično topli. Uvijek kada podignemo pogled, pozdravi nas Velebit, obasjan suncem. Gledamo i oslušujemo tihi zov te naše divne planine. I tako se uvijek iznova vraćamo tamo gdje nam je tako lijepo.

Ovaj smo put naumili posjetiti opustjele zaseoke velebitskog sredogorja ispod Visibabe, Ograđenika i Matijević brijega. Izlet je malo neobičan, izvan markiranih staza, po starim putovima koji polako padaju u zaborav, kojima ne hoda nitko osim divljači.

Nedjeljno je jutro. Vedro je, puše bura koja bi tijekom dana trebala oslabjeti. Sve je kao i inače. Okupljamo se kod trajekta, tko dođe – dođe. Popunjavamo automobile i polazimo prema Štokić podu. Za prvi ovogodišnji izlet okupilo nas se 28-ero. Odlično!

Štokić pod. Tri vikendice, a ostalo se urušava i polako nestaje u zagrljaju prirode. Jedan auto vozimo u selo Marame, gdje bi kod zadnje kuće trebao završiti naš izlet. Tako planiramo uvijek. Za svaki slučaj, za bolji osjećaj, sigurnost. Uz križ u Štokić podu krećemo uzbrdo. Staza je djelomično zarasla, ali ne treba se previše brinuti. Svako toliko rijetki posjetitelji slažu kamenje u hrpe i tako usmjeravaju ljude koji dolaze za njima. Nakon pola sata polaganog uspona teren se izravna i ulazimo u dolinu zaselka Vrata. Gore, visoko ispod Kurozeba, krivuda Premužićeva staza. Sja jutarnje sunce, ali bura se ne da.

Stari prozor na napuštenoj kući

Nekolicina planinara uspinje se na primorski rub doline, gdje ih dočekuje vidik iz snova. Pronašli su i jele-nov rog. Vrata su nekad bila oveliko naselje. Prije nekoliko godina nabrojili smo četrdesetak ruševina, kako kuća tako i štala. Puno je klesanih i zidanih bunara, terasa, karala, suhozida. U proljeće još cvatu podivljale voćke. Uz rub sela prolazi prilično širok podzidani put. Sada je djelomično zatrpan i zarastao. Krećemo njime prema srcu naše planine. Na kraju doline put se račva. Lijevo se odvojak polako uspinje sve do Premužićeve staze i dalje vodi do Ograđenice i Matijević brijega. Krećemo desnim putom. Ubrzo se staza spušta u gustu bukovu šumu i

IVO OLIP

Ostaci zaselka
Vrata na
primorskoj strani
Velebita

Vrata

vodi nas do kamenih ruševina Jurčić doca. Ljepota prirode i tuga za nečime što nestaje. Klesano kamenje, tihi ulazi, porušena krovlišta. Da je manje vjetra, obišli bismo neke ruševine.

Nakon kratkog odmora krećemo dalje, do ulaza u Starčević dolac. Taj je zaselak slabije očuvan od drugih, vjerojatno su kuće prije napuštene. Puno razbacane željezarije daje uvjerljivost priči da se tu negdje na izdisaju Drugoga svjetskog rata srušio saveznički zrakoplov Dakota.

Nastavljamo uz ruševan suhozid i kroz šumu napokon izlazimo na rub iznad jednog od najdojmljivijih velebit-skih polja, Mliništa.

Selo je, kao sva na tom potezu, davno napušteno. Već sam pogled na ravnicu ispod nas daje naslutiti da se ovdje moglo živjeti. Polako silazimo. Nasred brijega dobro se vide dva tora za blago. Dolje su velike livade, ispresijecane suhozidima. Žitelji su kuće pametno gradili na brijegu iznad polja, u zavjetrini i na suncu, a tlo u dolcima koristili za poljoprivredu i stočarstvo.

Oho, nismo sami! Ne, nema ni traga čovjeku, no pred nama je stado konja.

Ovaj smo put naumili posjetiti opustjele zaseoke velebitskog sredogorja ispod Visibabe, Ograđenika i Matijević brijega. Izlet, malo neobičan, izvan markiranih staza, po starim putovima koji polako padaju u zaborav, koje ne koristi nitko osim divljači

Radoznali su, zapušteni. Prate nas do crkvice svete Jelene. Uh, kako je tužno vidjeti da i zadnja stvar na Mliništu propada. Odoše vrata, žbuka pada, sve nestaje. A nekada se ovdje živjelo punim plućima. Imali su čak i zajednički dom gdje su se družili u dugim noćima.

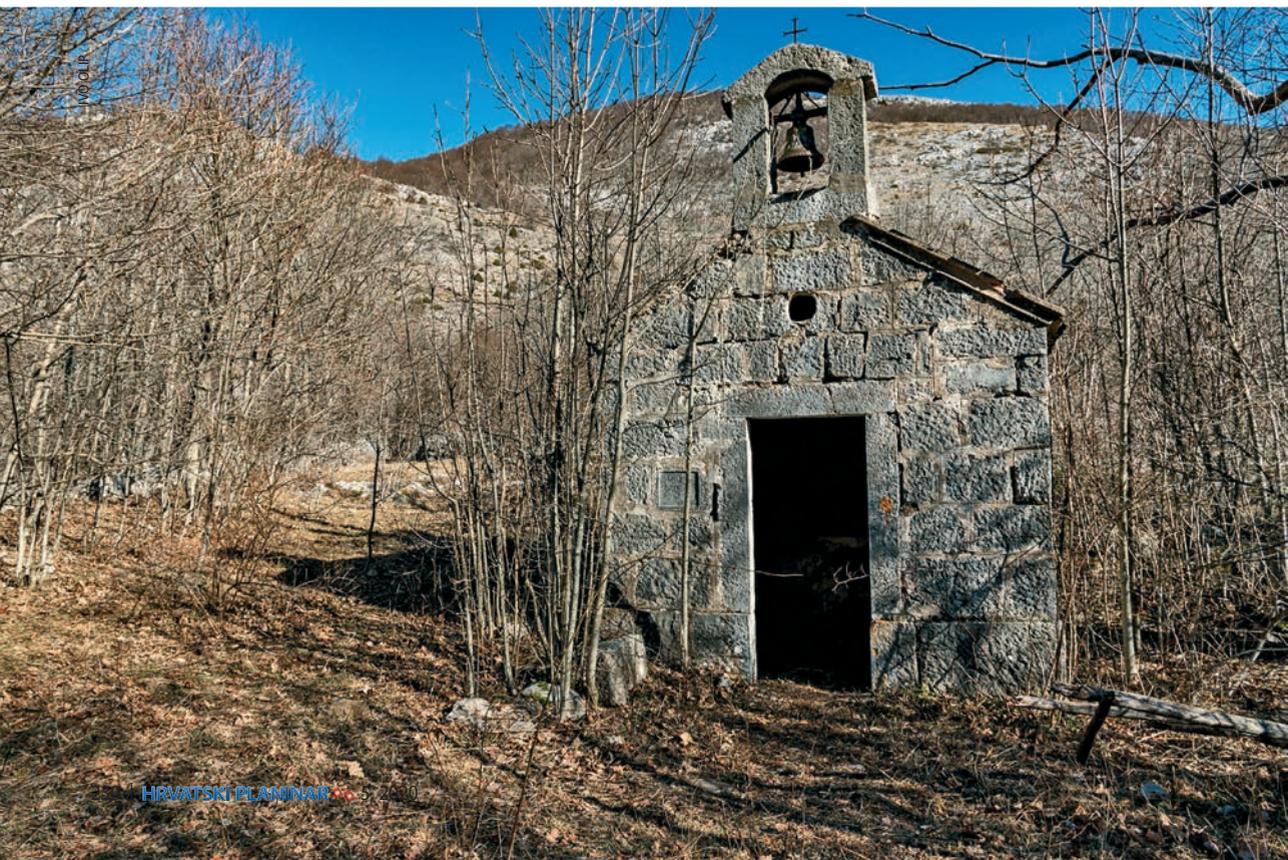
Pojeli smo marendu, odmaramo se. Upućujemo zadnji pogled Matijević brijegu, Koritu i šumi iznad Vrbanske dulibe. Ponovno put pod noge! Krećemo prema sedlu iznad Sinokosa da završimo svoj nedjeljni krug. Konji uporno kaskaju za nama.

Staza se na sedlu potpuno gubi. Ali, ja uvijek govorim da od svakog izleta barem nešto malo ostaje u nama. U Marame stižemo nakon dugačkog silaska po zanimljivom, pjeskovitom i

kamenom terenu. Orijentaciju nam je olakšao netko tko je svako toliko sprejem iscrtao crte po kamenju. Davno je to bilo, ali oznake se još vide. Marame su razvučen zaselak, s nekoliko obnovljenih i povremeno nastanjenih kuća. Uzgajaju se pčele i stoka.

Sve je prošlo u redu pa automobil koji je bio ovdje parkiran nismo ni trebali. Ali kako planinari više vole prave staze nego prašnjavi makadam, ipak smo ga iskoristili.

Lijep dan, lijep izlet i novi kamenčić u našoj planinarskoj priči. Hvala ti, Velebite, hvala ti! Hvala i našem Karlu koji je cijelo vrijeme stiskao okidač fotoaparata da biste vi, a i mi, ponovno vidjeli sve to što je nekad bilo, što nam pod gorom tiho spi.

Golo trlo

najviši vrh Ličkog sredogorja?

Neven Milčić, Zagreb

Listopadsko bablje ljeto mnoge je planinare potaknulo da sunčane vikende provedu u planinama koje im inače nisu nadomak. Tako sam se i ja, razmatrajući moguća odredišta, sjetio kako sam s bratom razgovarao o vrhu Golom trlu i kako smo poželjeli zajedno se uspjeti na njega. Zaključio sam da je stigao pravi trenutak i bez većih priprema iznjedren je manje zahtjevan, ali vrlo zanimljiv jednodnevni izlet u Ličko sredogorje.

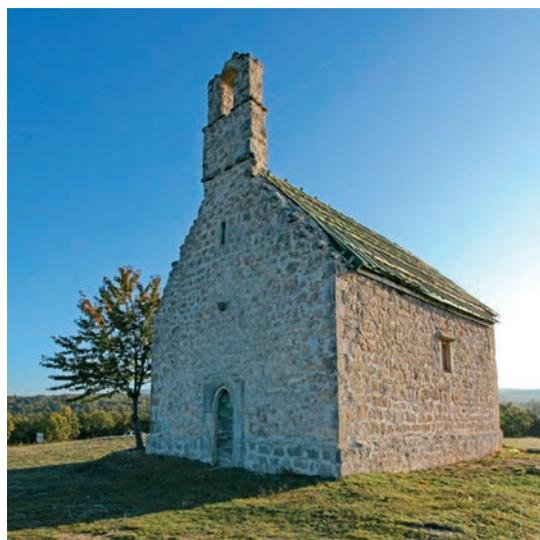
Ne mogu se sjetiti kad sam prvi put čuo za vrh Golo trlo i zašto mi se urezao u pamćenje. Vjerojatno zbog neobičnog imena. Mojem je bratu taj toponim poznat od djetinjstva, kada je putujući autobusom na more sa zanimanjem proučavao planine uzduž tadašnje ceste koja je u Dalmaciju vodila preko područja Plitvičkih jezera i prijevoja Malog Alana.

Prvu postaju u Ličkom sredogorju posvetili smo razgledavanju crkvice Svete Trojice u Podovima kod Perušića. S autoceste A1 sišli smo na čvoru Perušić te krenuli u smjeru suprotnom od grada. Nakon četiri kilometra blagog uspona užim makadamom stigismo na uzvisinu s crkvicom. Vrijedno sakralno zdanje crkvice Svete Trojice gotičkog je sloga iz predturskog razdoblja, a oštetili su je zub vremena i ratna zbivanja. Sada je pokrenuta obnova te je podignut krov kako bi se spriječilo daljnje propadanje.

Pješачki uspon na Golo trlo nije označen ni planinarskim ni turističkim oznakama. Treba oko sat i pol hoda najlakšim pristupom s prijevoja Ljubova (975 m) na cesti Lički Osik – Korenica. Najbolje je parkirati kod velebnog spomenika »Pobjednik«, nedavno podignutog u čast palim braniteljima iz Domovinskog rata. S prijevoja se odvaja makadamska cesta kojom se može automobilom još jedan kilometar do raskrižja šumskih cesta na omanjoj livadi Krmpotičev

do (1074 m). Ravno vodi cesta na Tromedu (1094 m), nekoć važnu pograničnu točku, a mi smo pošli desno, cestom prepriječenom zaključanom sajlom. Ubrzo prolazimo podno vrška Oštoga griča (1134 m), koji možda krije pretpovijesnu gradinu. Potom se prelazi preko prostranih livada Sarine drage, s predivnim vidikom na Krbavsko polje, Ozeblin, Kremen, Crnopac te velebitske vrhove od Čelavca i Svetog brda do Badnja. Na livadi se mjestimice još vide tragovi starog puta koji je vodio iz Bunića na Tromedu. Cesta dalje ulazi u šumu i nezatnim usponom stižemo u podnožje Golog trla. Na oštrom lijevom zavoju od 180° (1182 m) napuštamo šumsku cestu i krećemo desno uzbrdo. Za petnaestak minuta strmijeg uspona lako prohodnim bespućem stigismo na vrh.

Izenadan izlazak iz bjelogorične šume na Golo trlo nikoga neće ostaviti ravnodušnim. Vrh je izdužen hrbat s dva uzvišenja čiji se stjenoviti rubovi obrušavaju u dubinu i omogućuju

Crkva Svete Trojice

NEVEN MILČIĆ

NEVEN MILČIĆ

Spomenik Pobjednik na Ljubovu

veličanstven vidik na usku dolinu kojom se proteže cesta kroz Kozjansku dragu i Kozjan prema Čanku. Nezaboravan je vidik na okolne vrhove Ličkog sredogorja, od Stipanova griča, prepoznatljiva po odašiljaču, preko Lisine, Kose i Mrsinja do vrha Nikine plase iznad Krbavice. Pozornost najviše privlači masiv Ličke Plješevice, osobito njezin vrh Gola Plješevica, s ostacima vojne radarske postaje i upadljivom stijenom Ličkom kapom na padini pod devastiranim objektom. Nažalost, šuma zaklanja pogled na

Krbavsko polje, južni dio Ličkog sredogorja i Velebit. Oprezno se krećući vršnim hrptom, nismo opazili geodetsku oznaku trigonometrijske točke vrha.

Oduševljeni vidikom u dubinu, poželjeli smo iz obrnute perspektive doživjeti stjenovit hrbat Golog trla, što nam je uspjelo dok smo se pustom cestom vozili iz Bunića u Čanak. Idilična je dolina u kojoj je stiješnjen Kozjan ispod Golog trla. Na bujnim livadama slobodno pase stado konja, a na rubovima plodnoga zelenoga polja oživjela su ognjišta Čančana. Kroz Ramljane smo se spustili na izvore Gacke. U Gackom polju obišli smo temelje srednjovjekovne crkvice sv. Marka i nadsvođeno, impresivno vrelo Markovac. Prošavši u Podumu pokraj dijela okrugloga rimskog stupa iz Arupiuma, dovučenoga u vojnokrajško doba iz obližnjeg Prozora i postavljenoga kao granični kamen, napustili smo Ličko sredogorje vozeći se preko Vrhovina u smjeru Plitvičkih jezera.

Vrativši se u Zagreb, proučio sam literaturu i karte Ličkog sredogorja koje opisuju taj gorsko-planinski lanac koji se pruža sredinom Like od Otočca (odnosno od Senjskog bila i Kuterevske kose na sjeverozapadu) do Gračaca (odnosno Poštaka na jugoistoku te Korenice na sjeveroistoku). Lanac je usporedan s Velebitom, Malom

Panoramski pogled s Golog trla na Ličko sredogorje i Golu Plješevicu

Kapelom i Ličkom Plješivicom. Ličko sredogorje okruženo je i omeđeno s pet nižih kraških polja. Jugozapadno leže Gračačko i Ličko polje, dok su Gacko, Koreničko i Kravsko polje na sjeveroistočnoj strani prema Kapeli i Plješivici. Vrhovi Ličkog sredogorja uglavnom su okruženi klančima i brojnim dubokim ponikvama. Ne premašuju visinu od 1300 m, a desetak ih je viših od 1200 m. Istočnije od Gračaca ponovno premašuju visinu od 1300 m, a Ličko sredogorje prestaje.

Legendarni gospički planinar dr. Ante Rukavina u ovom je časopisu temeljito i dirljivo opisao Ličko sredogorje. Prikazao ga je u manjim geografskim cjelinama odijeljenima cestovnom mrežom. Područje omeđeno cestama Ličko Lešće – Lički Osik – Široka Kula – Ljubovo – Bunić – Čanak – Ličko Lešće nazvano je Janjačka planina. U tom je području crkvice Svete Trojice te vrh Golo trlo. Unutar kruga Otočac – Ličko Lešće – Čanak – Bunić – Korenica – Vrhovine – Otočac prostire se Kamena gorica s vrhovima Veljunom, Stipanovim gričem, Lisinom, Gradinom, Mrsinjem, Mrsinj gradom i Nikinom plasom. Prometnice Gospić – Medak – Gornja Ploča – Udbina – Korenica – Bunić – Ljubovo – Široka Kula – Lički Osik – Gospić okružuju Vrebačku stazu s nekoliko vrhova viših od 1000

NEVEN MILČIĆ

Završni uspon bespućem na Golo trlo

m. Jugooistočno od ceste Medak – Gornja Ploča – Udbina je područje Resnik s upečatljivim stjenovitim vrhom Trovrhom ili Trourom. Jugooistočnije od Troure je vrh Jelovura koji je nedavno postao zanimljiv planinarima. Rukavininu prikazu Ličkog sredogorja trebalo bi pridodati gorski lanac koji se izdiže iznad zapadnog dijela Gackoga polja. Markirane planinarske staze vode na njegove najznačajnije vrhove: Panos, Veliki Sinjal, Veliki Gašparac, Veliki Hrčić i Marković rudine.

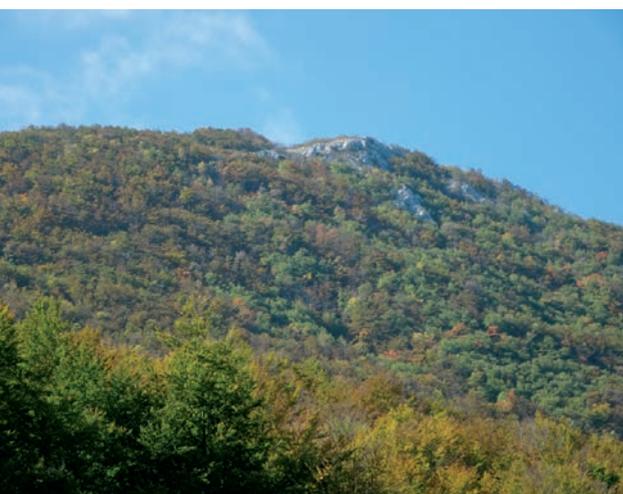
NEVEN MILČIĆ

Većina autora danas navodi podatak da je najviši vrh Ličkog sredogorja Kamena gora (1267 m) kod Bunića. Dr. Rukavina dobro je primijetio na njemu dostupnim kartama da postoje dva vrha

iste visine (1269 m) međusobno udaljena osam i pol kilometara zračne linije. Jedan je Golo trlo, drugi je neimenovani vrh u masivu Mrsinja, a dijeli ih Krbavica. S pravom se zapitao koji je vrh viši i prikazuju li suvremenije karte razliku u njihovoj visini?

Kada na geoportalu Državne geodetske uprave pogledamo topografsku kartu mjerila 1 : 25.000 (TK25), vidjet ćemo da je Golo trlo visoko 1267 m, a Nikina plasa 1267,7 m. Nikina plasa očito je neimenovani vrh koji spominje dr. Rukavina. Gledan s Golog trla u smjeru Korenice, vrh se nalazi iznad sela Krbavice. Na zemljopisnoj karti TK25 izmjerio sam između vrhova Golog trla i Nikine plase zračnu udaljenost od 8,7 km. Vjerujem da je vrh Kamena gora kod Bunića isto što i Nikina plasa. Primjećujem da se u literaturi i na zemljovidima Ličkog sredogorja često nalaze različita zemljopisna imena za iste geografske elemente. Negdje se spominje da je Golo trlo drugo ime za Crni vrh, a negdje

Pogled na Golo trlo iz Kozjanske drage

da je Golo trlo vrh na grebenu naziva Crni vrh. Toponimi Ličkog sredogorja potiču znatizelju nudeći zanimljivo gradivo za daljnja proučavanja i rasprave.

Je li Kamena gora uistinu najviši vrh Ličkog sredogorja? Ako je nekome taj podatak važan, neka pažljivo pogleda Hrvatsku osnovnu kartu mjerila 1 : 5.000 (HOK). Vidjet će da je vrh Nikina plasa (Srčanik) visok 1267,6 m, a Golo trlo 1267,0 m. Oštro oko zapaziti će da se na najvišem hrptu Golog trla nalaze dva uzvišenja međusobno udaljena oko 70 metara. Hrbat se od kote 1267,0 m blago spušta u zapadnom smjeru na kotu 1266,1 m, a potom se uspinje na kotu koju zbog zamućenosti karte ne mogu očitati (nagađam da piše 1268,7 m). Dok smo prolazili hrptom između dvaju spomenutih uzvišenja, kratko se probijajući kroz gustiš, činilo nam se da je zapadna točka nešto viša od istočne. Naknadna provjera snimljenog GPS traga pokazuje da zapadna lokacija nadvisuje istočnu za dva metra. Ako je navedeno točno, tada je najviši vrh Ličkog sredogorja Golo trlo, a ne Kamena gora odnosno Nikina plasa. Buduća mjerenja zasigurno će odgovoriti na to pitanje i možda će odlučivati

Čanak

centimetri. Kao što su između naša dva najveća otoka kvadratni metri presudili u korist Cresa, potisnuvši dugogodišnji primat Krka.

Nama planinarima odgovor na pitanje koji je vrh najviši zasigurno neće biti presudan. I bez njega možemo otkrivati nebrojene skrivene kutke Ličkog sredogorja i uživati u njegovim tajanstvenim čarima.

Najviša kota Golog trla

Babin i Dedin zub

Darko Grundler, Zagreb

Planinari se radi užitka, druženja, ljubavi, zdravlja, žigova... Planinariti se može i radi neobičnih motiva, primjerice – oronima.

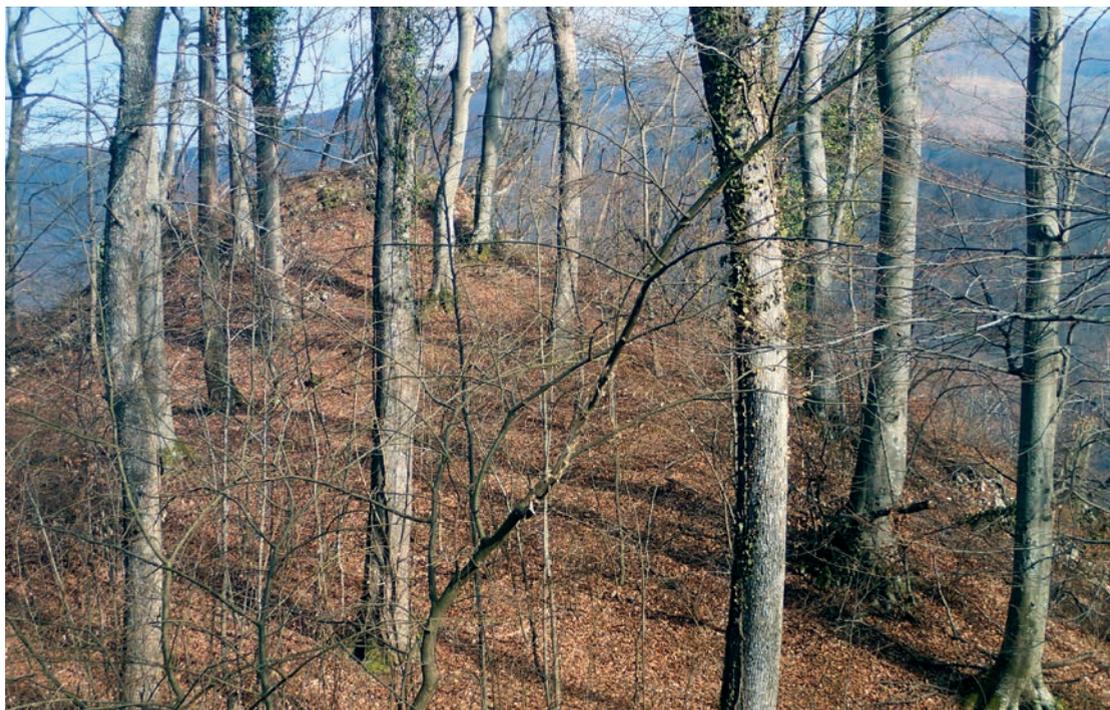
Hrvatsko gorje obiluje zanimljivim imenima. Može se bez rakete stići na Mjesec (na Moslavačkoj gori), posjetiti grješna mjesta (Vražji prolaz, Pakleno) ili svete lokacije (Sveto brdo, Svetu Geru, Nebesa), spavati u šatoru na Šatorini, grudati se na Snježniku ili Sniježnici i još koješta. Zanimljivo je spomenuti da se u Hrvatskoj više od trideset vrhova zove Crni vrh i da nekoliko njih planinari redovito posjećuju. Na prste jedne ruke mogu se, međutim, izbrojiti vrhovi koji se zovu Bijeli vrh i ni jedan od njih nije planinarski značajan.

Budući da vrhove imenuju ljudi, svako ime krije priču. Nažalost, većina je tih priča zauvijek zaboravljena, pa se može samo pokušati

pretpostaviti koje je porijeklo pojedinog imena. Događa se da ljudi zbog neznanja, površnosti ili manje bezazlenih razloga mijenjaju imena vrhova, pa postoje vrhovi koji imaju i nekoliko imena.

No vratimo se zubima spomenutima u naslovu. Riječ je o dvama vrhovima na Medvednici. Jedan se od njih zove Babin zub, a drugi Dedin zub. Dedin je sjeverno od Babinog, a međusobno su udaljeni 730 m zračne linije. Autoru ovog članka ne manjka mašte, ali uza sve napore ni približno nije mogao smisliti tko je i zašto tim vrhovima dao upravo takva imena. U obližnjoj okolici ima viših i zanimljivijih bezimenih vrhova, pa je tim neobičnije što su baš ta dva dobila spomenuta imena. Na njima nema ni stijenja, kao na drugim vrhovima koji u imenu imaju riječ zub.

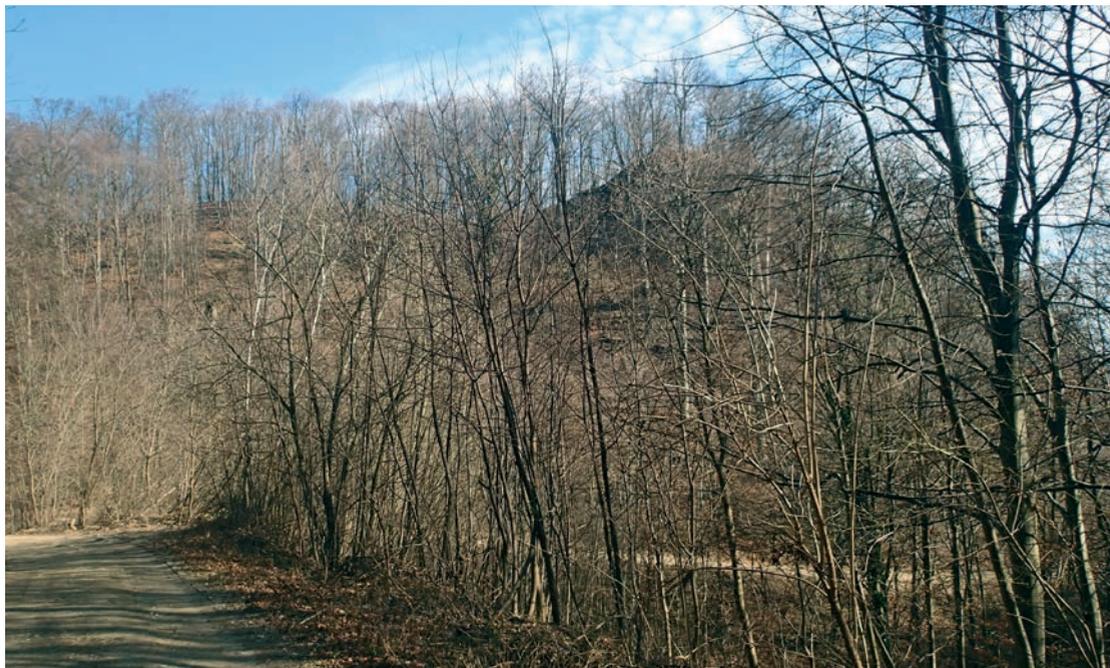
Do Dedina i Babina zuba ne vode ni označeni ni neoznačeni putovi, ali pristup nije težak.

DARKO GRUNDLER

Babin zub

* Orönim – naziv, ime brda u jezikoslovlju (Hrvatski jezični portal, <https://hrvatski.enacademic.com>)

DARKO GRUNDLER

Dedin zub

Uz zemljovid, kompas ili, još bolje, GPS uređaj pristup je jednostavan. Od makadamske ceste do Babinog zuba treba pet minuta hoda, a od šumske prosjeke do Dedinog zuba isto toliko. Dedin zub i vrhunac do njega s juga su mnogo dojmljiviji od Babinog zuba, koji malotko uoči hodajući makadamskom cestom u njegovu podnožju.

Osim imenom, ti se vrhovi ničim više ne mogu podičiti. Oba su zarasla u raslinje, tako da s njih nema vidika, a nalik su na brojne slične vrhunce na Medvednici. U svojem se okruženju ne ističu ni visinom. Ništa ne upućuje na to da je ljudska noga ikad kročila na njih, premda je teško pretpostaviti da na Medvednici postoji mjesto koje nitko nije posjetio. Zbog strmih se padina i jednom i drugom vrhu može prići samo s jedne strane, sa šumskog puta, kamo se treba i vratiti. Kad sam posjetio Dedin zub, na njemu je bilo stablo koje je srušio vjetar, pa njegovo korijenje uz malo mašte može izgledati kao veliki zub. Na Babinom zubu nema ama baš ničega što bi se moglo izdvojiti kao neobičnost.

DARKO GRUNDLER

Zub na Dedinom zubu

Vrijedi li onda obići te vrhove samo zbog njihova naziva – čak i ako niste baka, djed ili stomatolog? Oni koji su sebi postavili to pitanje, ionako ih neće obići. Oni drugi lako će ih pronaći na Interaktivnoj planinarskoj karti Hrvatske (<https://www.hps.hr/karta/>): Babin zub (455 m, N: 45.8531 E: 15.8918) i Dedin zub (446 m, N: 45.8597 E: 15.8912). Pronaći će i put jer, kako kaže poslovice, gdje je volje tu je i puta.**

** Babin zub spominje Gušić u svojoj Medvednici iz 1924. (str. 248) i savjetuje: ne na njega! Dedin zub ne spominje. Ima Babin zub na Strahinjšćici, i stvarno je *zub*. Ima ih i po Crnoj Gori, a najpoznatiji je Dent du Géant (zub diva, divov zub) u Alpama (deset puta viši od onoga na Medvednici), a nalazi se uz put prema Bijelom brdu (Mont Blancu), i stvarno izgleda divovski (op. Željko Poljak).

Iskonska divljina u »zemlji kanjona«

Nacionalni park Canyonlands i državni park Deadhorse Point (Utah, SAD)

Igor Eterović, Lovran

Grandioznost bez konkurencije

Nakon skepse oko tobožnjeg »vau efekta« o kojemu sam čitao i slušao prije posjeta Grand Canyonu i napokon empirijske provjere tog nezaobilaznog vala mješavine osjećaja u kojima su se isticali strahopoštovanje, osjećaj uzvišenoga i poniznosti pred prirodom, dolaskom na južni rub tog velikog kanjona mislio sam da je teško ikad više osjetiti nešto slično. No dolaskom u Canyonlands uvjerio sam se da je moguće!

Širina Grand Canyona uznemiruje duh nemogućnošću obuhvata cijelog kanjona u jednom pogledu, a ta njegova dubina i usječenost

je nešto što se gotovo jednako duboko usijeca i u ljudski um. U Canoylandsu, toj pravoj »zemlji kanjona« u srcu visoravni Colorada, nije toliko dojmjljiva sama dubina i strmina jednog kanjona, već zadivljuju gigantski razmjeri prostranstva prošaranog bezbrojnim kanjonima koji, kad im se pridruže raznorazne kamene tvorevine poput kamenih rebara, kratera, usjeklina, kamenih igala (tzv. needles), prirodnih lukova i tornjeva, naprosto čine jednu »mind-blowing« sliku, sliku koja dovodi sve naše perceptivne i kognitivne kapacitete do ruba prsnuća ako pokušamo zahvatiti tu ogromnost i šarolikost pojava.

Vidik s početka staze Grandview Overlook Point Trail

IGOR ETEROVIĆ

Na stazi Grandview Overlook Point Trail

Takav je dojam na mene ostavio prostor uz jedinu veću stazu koju sam posjetio u ovom nacionalnom parku, čije ime već dovoljno govori za sebe: Grand View Overlook Point.

Grand View Overlook Point Trail – vidici bez premca

Imali smo na raspolaganju manje od jednog cijelog dana pa sam predložio da obiđemo stazu koja mi se učinila najreprezentativnijom. Iako nismo vidjeli druge staze, imam snažan dojam da me intuicija ovaj put vodila iznimno dobro.

Kao što joj ime govori, ova staza zaista omogućuje veličanstvene vidike. Krećemo nešto kasnije nego što smo planirali pa se čini da ćemo stazom hodati po najvećem suncu, što u ovom pustinjском bezvodnom i suhom ambijentu nije baš najbolja opcija. Međutim, naklonila nam se sreća kroz naizglednu nesreću. Naime, hodajući prvim dijelom staze cijelo smo vrijeme mogli pratiti gomilanje oblaka. Oblaci su brzo postigli

iznimnu veličinu i preobrazili se brzo u zavjesu divovske ljetne oluje. Nadali smo se da će nas zaobići, no potpuno smo bili razuvjereni od naših nadanja kad smo osjetili lagani vjetar u našem smjeru, a uz to vidjeli da je veliku izdvojenu kamenu utvrdu, tzv. butte, koja se nalazila ispred nas, kišna zavjesa upravo progutala. Dakako, okrenuli smo se i žurno vratili prema automobilu. I baš neposredno nakon sjedanja u auto, snažna kiša počela je bubnjati po krovu. Odlučili smo vidjeti kako će dan teći pa odlučiti što ćemo.

Vratili smo se u kamp i, nakon ručka, kada se potpuno razvedrilo, odlučili pokušati ponovno. Kratko smo se zaustavili u Visitor Centru i vratili na isto mjesto odakle smo jutros započeli pješaćiti.

Staza je naprosto veličanstvena! Čitavo se vrijeme hoda po obodu divovske visoravni (tzv. mesa), koja ima jako zgodno ime – Island in the Sky (doslovce = ‘otok na nebu’), a koja se uklonila između dviju grandioznih kanjona koji su

White Rim i duboki izbrazdani kanjoni oko Colorada

je »podigli u nebo«. Riječ je o duboko usjećenim kanjonima rijeka Colorado i Green River.

Tok tih dviju rijeka čini oblik slova »Y« dijeleći park na tri okruga: Island in the Sky na sjeveru, The Needles na istoku i The Maze na zapadu. S ruba ove mese pruža se nedvojbeno najbolji vidik na čitav park i preostala dva okruga u daljini: istaknute kamene »iglice«, zapravo divovske pješčenjačke tornjeve u predjelu The Needles (eng. needles = 'igle'), te na prostranu visoravan čiste divljine i negostoljubive pustinje u predjelu The Maze. Pri pogledu na ta prostranstva u daljini ispunjava me »vau efekt«.

U daljini raspoznajem obrise dvaju dubokih kanjona, čije dubitelje ne vidimo, ali naslućujemo. Riječ je o dvije moćne rijeke koje na ovom mjestu i dalje teku onako kako su oduvijek tekle: slobodno i nespunito. Moć Colorada i njegovog jednako moćnog pritoka Green Rivera sljubljuju se na mjestu koje se jednostavno zove Confluence

(eng. = 'ušće'). U jednostavnosti toga naziva sadržana je sva sirova izvornost i poštovanje prema ovim rijekama i njihovom moćnom preobražaju. To je naprosto Ušće, ušće kojim počinje grandiozna rijeka, koja će nekoliko stotina kilometara nizvodno izdubiti najveći kanjon na svijetu. Colorado me općinio davno još kada sam prvi put posjetio Veliki kanjon (vidi Hrvatski planinar br. 2, 2016). Međutim, sad tek uviđam koliko malo znam o toj silnoj rijeci.

U Canyonlandsu, rijeke Colorado i Green River vladaju ravnopravno svaka svojim dijelom parka, meandrirajući i gotovo potpuno uvjeravajući promatrača da su takve tijekom cijele godine i da doba bujičnih priljeva ne može puno promijeniti. No dubina i širina njihovih kanjona govori suprotno. Riječ je o rezbarijama nezamislive snage i moći. Bočni pritoci kao da su se natjecali da dostignu svoja dva velika uzora. Broj razbacanih kanjona u okolici naprosto je nepregledan. Na

sve strane, dokle pogled seže protežu se kanjoni, usjeci, pukotine u stijenama i rezbarije svakojakih oblika.

Sve su to samo kulise koje čitavo vrijeme prate posjetitelja ove neopisivo lijepe staze. Stazom trasiranom po samom obodu mese hoda se bez nekih većih napora jer je položena na nadmorskoj visini od otprilike 1850 metara, a omogućuje neprestano praćenje »zida« mese koji se tek nekoliko metara od službene staze strogo vertikalno obrušava preko 300 metara u dubinu. Na toj vertikali ima nekoliko vidljivih slojeva. Čisto okomiti dio čini sloj pješčenjaka, a u podnožju se poput postolja šire slojevi u kojemu su različite smjese stijena. Sve to vidljivo je po najrazličitijim nijansama i bojama na pojedinim mjestima. Te nijanse i boje potječu od raznolikosti minerala sadržanih u tlu (u ovim je slojevima pronađen čak i uran!).

U podnožju okomice nalazi se svojevrsna visoravan, tzv. White Rim, bijeli rub, sačinjen od tanjeg i nešto otpornijeg sloja vapnenca. To je vjerojatno i razlog formiranja šire stube koja se dalje mrvi i obrušava u manje ili veće kanjone. Najveće među njima usjekle su upravo rijeke Colorado i Green River.

IGOR ETEROVIC

Bolder na kraju staze

Na kraju staze slijedi vrhunac doživljaja. U nastavku mese, odijeljena poput nekom divovskom sjekirom zasječene udubine stoji Junction Butte – grandiozno stjenovito zdanje koje svojim imenom (eng. junction = 'spajanje') upućuje na svojevrsni spoj između svjetova s obje strane

Impresivne okomice

IGOR ETEROVIC

mese – jedne gravitirajuće prema Coloradu, druge prema Green Riveru.

U daljini se nazire u cijeloj svojoj veličini i druga strana podnožja mese. Prizorom dominira Green River, čiji se tok nazire zahvaljujući jednom širokom meandru u kanjonu. Ovo je vjerojatno najbolja točka za »upijanje« ljepote ovog parka. Posjet ovom vrhunskom vidikovcu dodatno se može začiniti kratkim penjanjem na ogromnu gromadu s čijeg je vrha razgled još intenzivniji i dramatičniji. Potpuno ispunjeni vraćamo se istim putem, još jednom se opijajući vidicima koji ostavljaju bez daha.

Mesa Arch Trail – edukacijski vrhunac na proputovanju kroz »zemlju kanjona«

Budući da nam je ostalo još nešto vremena, odlučili smo baciti oko na jednu mnogo kraću stazu, koja vodi do manjeg prirodnog luka – Mesa Archa. Riječ je o kružnoj stazi od koje osobno nisam previše očekivao, ali sam zato ostao iznenađen onime što sam uspio na njoj naučiti. Staza vodi do impresivnog prirodnog kamenog luka, ali s obzirom na to da smo na putovanju kroz Utah

već susreli neke lukove i mostove, treba priznati da nismo baš bili posebno fascinirani. Pa ipak, ne može se reći da ljepota luka nije na mene ostavila nikakav dojam.

Međutim, ono što nisam očekivao jest edukacijska narav ove staze. Naime, prva dojmjljiva informacija jest velika poučna ploča o posebnoj biološkoj kori tla (eng. biological soil crust), koja se formira kada mikroskopske cijanobakterije povežu pijesak i ostale čestice tla zajedno stvarajući prostor za rast algi, mahovina i gljiva. Važnost je ovih mikroorganizama ključna za pustinjska područja: one zadržavaju sjemenke te ujedno zadržavaju vodu i pružaju nužne nutrijente za biljke, ali jednako tako držeći tlo zajedno sprječavaju eroziju tla uslijed ljetnih grmljavinskih oluja. Čak i korak nogom na ovaj osjetljivi biom ima drastični, upravo razarajući učinak, a oporavak se mjeri u desetljećima. Ovaj panel i okolni primjerci te specifične biološke zajednice skladno nadopunjuju informacije koje smo ranije vidjeli u centru za posjetitelje, gdje je prigodno, u obliku crtića prikazana važnost, ali i osjetljivost ove sitne žive

Početak Mesa Arch Traila

Cleta i Orv ispred Mesa Arch

zajednice za pustinjski ekosustav. Molba da se ostane na stazi i ne skreće s nje, s ovakvim je sadržajem sada poprimila mnogo dublje i ozbiljnije značenje.

U nastavku staze, pogotovo u dijelu kojim se posjetitelj vraća na ishodište, postavljene su uz nekoliko najvažnijih biljaka ovog ekosustava male, zgodno dizajnirane metalne pločice s imenom biljke i osnovnim opisom. Tako smo se mogli upoznati sa sljedećim biljkama: grmom Littleleaf Mountain Mahogany (*Cercocarpus intricatus*), jukom Narrowleaf Yucca (*Yucca angustissima*), žbunjem Snakeweed (*Gutierrezia* sp.), borom Two needle Pinyon (*Pinus edulis*), čempresom Utah Juniper (*Juniperus osteosperma*), kaktusom Pricklypear (*Opuntia* sp.), zimzelenim grmom Green Ephedra / Mormon Tea (*Ephedra viridis*), žbunjem iz porodice ruža Blackbrush (*Coleogyne ramosissima*), travom Indian Ricegrass (*Stipa* / *Achnatherum hymenoides*) i travom Needle and thread (*Stipa comata*).

Deadhorse Point State Park – podcijenjeni biser u sjeni poznatijih susjeda

Po povratku u kamp u državnom parku Deadhorse Point, osjetio sam snažnu potrebu prošetati barem dijelom staza kojima obiluje ovaj relativno mali park, čije je srce smješteno na visokoj mesi, kao i naš kamp. Tu potrebu je pojačala činjenica da sam htio još jednom baciti pogled u prostranstva »zemlje kanjona«.

Kako je praktički već bilo kasno popodne obilazak cijele mese po njenom obodu, stazom koja logično i nosi ime Rim Trail nije dolazio u obzir pa se odlučih na pokušaj bacanja pogleda na ovu mesu s njenih obiju bočnih strana. Brzo odlučujem posjetiti najjisturenije točke do kojih se može doći u ovako kratkom vremenu, do spuštanja potpunog mraka.

Najprije se zalijećem do Bighorn Overlooka, vidikovca s kojega se vidi jedan erodirani dio grebena koji zaista podsjeća na velike rogove. To je očito nekoga navelo da nazove vidikovac po

Plitke kamenice na Big Horn Overlook Trailu

velikim rogovima (eng. big horns). Budući da sam želio iskoristiti maksimum, dio staze sam pretrčao, ali zato sam si na rubu klifova kojima teče staza te ogromnim kamenim bolderima na kraju staze, na samom vidikovcu, dao relativno mnogo vremena za uživanje. Ovaj vidikovac osim impresivnih »rogova« nudi bočni pogled na Canyonlands NP, dio koji gravitira rijeci Colorado. Klifovi po kojima se hoda su impresivne okomitosti, kompaktnosti i ljepote. Vršni dio klifova čine gotovo zaobljene litice, ogromne gromade i brojne rupe u kamenju, tzv. potholes. Te me rupe, nastale erozijom vode, podsjećaju na naše »kamenice« u vapnencu, a jednako su bitne za pustinjski ekosustav kao i spomenuta biološka kora na tlu. Naime, u njima se najprije naseljavaju mikroorganizmi, prvenstveno mikrobakterije, zatim alge, mahovine i lišaji, koji lagano gomilaju količinu materijala zadržavajući svu prašinu i komadiće tla te stvaraju podlogu za druge biljke i

njihovo sjemenje. Oduševljavaju me prizori rastućih patuljastih drva cedrova i čempresa te brojnog grmlja koje buja iz same stijene.

Ljepota pejzaža, vrijeme dana s posebnim osvjetljenjem kao olakotna okolnost te specifičnosti flore ovog područja naprosto su me učinile zaljubljenim u ovaj park. Osjećam snažnu potrebu da se jednom ovamo vratim i temeljitije istražim cijeli park te da ovu ljepotu podijelim s najbližima. Jedino sam u Bryceu osjetio nešto slično, kada sam posjetio prostranstva njegove divljine na Fairyland Trailu (vidi Hrvatski planinar br. 2, 2020).

Iako se sunce sve više bližilo tlu na udaljenu horizontu, odlučih potrčati do druge strane ove mese, pretrčavajući njezin najuži dio (kroz koji vodi i cesta u park) prema drugom vidikovcu čije me ime magnetski privuklo – Colorado River Overlook. Moram priznati da sam na neki čudan način opčinjen ovom rijekom i sama pomisao

da ću je napokon i vidjeti u parku kojemu je ona možda i najzaslužnija kao glavni akter silnih rezbarija u tlu, toliko me vukla da si nisam mogao pomoći. Nažalost, moja je opsesija bila ipak prejaka pa su i moja očekivanja bila možda prevelika. Naime, došavši do vidikovca vidio sam tek komadić velikog Colorada. Pa ipak, shvativši koliko su bila smiješna moja očekivanja, zapravo sam bio zahvalan što sam na neki simbolični način pozdravio ovu moćnu rijeku ovim pogledom u sam suton.

Na samoj stazi posebnu pozornost plijene nešto pliće kamenice koje predstavljaju poseban ekosustav »povremenih bazena« (eng. ephemeral pools). Na to posjetitelje upozoravaju natpisi postavljeni uz stazu, uz obaveznu napomenu da se po njima ne hoda kako se ne bi narušio osjetljivi prirodni habitat za vrste koje ovdje žive.

Na povratku zastajem nakratko pogledati ogromni amfiteatar koji je usječen u samo »grlo« s kojim je mesa, izdvojena visoravan parka, spojena s ostatkom kopna. To mi je mjesto na najljepši način dočaralo impresivnu geologiju čitavog područja – naime, amfiteatralni oblik na neki čudan način drugačijom erozijom omogućava jasniji razgled pojedinih geoloških slojeva, koji su još i na poučnoj ploči vrlo lijepo naznačeni s poveznicom na sam vidik koji se otvara pred gledateljem.

Sretan što sam uspio dublje doživjeti i ovaj nacionalni park s veseljem se u sumrak vraćam na naše mjesto za kampiranje, gdje me prijatelji Orv i Cleta već čekaju s ukusnom večerom.

Poruka iz Canyonlandsa

Iako sam bio uvjeren da ništa ne može nadmašiti nedavne posjete impresivnim nacionalnim parkovima Zion, Bryce i Capitol Reef, o kojima sam pisao nedavno na stranicama ovog časopisa, ipak sam doživio u Canyonlandsu nešto još ljepše. Dogodio se gotovo meditativni trenutak u kojem me doslovce rasturila impozantnost izbrazdanosti tako golemog prostora tolikim kanjonima, mesama, butteama, klifovima i raznoraznim drugim stijenskim rezbarijama. Sve to omogućilo mi je istovremeno nemir uslijed nemogućnosti obuhvaćanja mojom skromnom percepcijom i kognicijom svega toga oko mene, ali ujedno me

ispunjavalo mirom i zahvalnošću što mogu biti ovdje i što sam već toliko toga imao priliku vidjeti i doživjeti. Moć prirode koncentrirana simbolički u imenima dvaju rijeka ostavila je snažan dojam na mene, ali je ujedno reflektirala na neki čudnovat način moć ljudske volje da se ohrabri, da posjeti i da osjeti nešto izvan svih granica uobičajenih uzusa koji daju lažni komoditet i – nakon ovakvih posjeta osviješteni – osjećaj lažne slobode.

Ta sloboda možda još snažniji dojam dobiva u kontekstu najdivljijeg područja koje sam dosad imao priliku vidjeti. Sam pogled u okrug The Maze, jedan od posljednjih kutaka najčišće divljine u SAD-u, oduševio me. Pitaoh sam se kakav je to osjećaj tražiti dozvolu i zaputiti se na nekoliko dana u ta labirintska bespuća... Kakav je to osjećaj slobode susresti se s tom surovosti gole ljepote ovakve divljine? Sam pogled probudio je u meni divljenje, a kakav li je tek osjećaj izravno se okušati u jednom takvom izazovu...?

Naučio sam i nešto važno o ljudskim predrasudama. Koliko prekrasnih zakutaka prirode nepravedno i neopravdano ostaje u sjeni »razvikanih« odredišta i »pristupačnijih« lokacija? Državni park Deadhorse Point osvijestio me po tom pitanju. Državni parkovi, kojima obiluje Utah (ali i gotovo sve države SAD-a) nepravedno su podcijenjeni. Ponekad su, zbog manje vreve uslijed svoje »nepoznatosti« upravo oni mjesta mnogo izrazitije intimnosti, bliskosti i prirodnosti od velikih susjeda. Deadhorse Point se nalazi točno između mnogo posjećenijih nacionalnih parkova Canyonlands i Arches.

Koliko smo samo povodljivi da nam drugi kroje kriterije i standarde ljepote i poželjnosti posjete čak i kada je priroda u pitanju! Gledajući neke od najljepših prizora koje sam doživio na tlu SAD-a upravo u ovom »malom« parku, shvatio sam da, koliko god sam mislio da sam širokih obzora i otvorenog uma, zapravo sam i dalje zatočen u moru predrasuda. Njih treba osvješčivati, protiv njih se boriti i ne upadati u njihove zamke. Mnogo sam slobodnijeg duha i otvorenijeg uma bio spreman za sutrašnji dan i posjet posljednjem nacionalnom parku na našem putu. No o posjetu Archesu pročitajte više u idućem broju »Hrvatskog planinara«!

Stazama buzetske margerite

Zlata Markežić, Buzet

Buzet okružuju mala i velika brda, isprepletana stazicama, puteljcima i potočićima. Članovi buzetske podružnice PD-a Planik uredili su na svom području osam kružnih pješačkih staza oko grada koje, iscrtane na papiru, nalikuju na laticе cvijeta - margerite. Prije sedam godina osnovana je i ekološka udruga Buzetska margerita, a uređenje i održavanje tih staza jedan je od ciljeva udruge.

Prva je staza »Minjera«, koja vodi do ostataka najstarije tvornice za preradu piritnog boksita na svijetu. U njoj su se proizvodile stipsa i sumporna kiselina. Posjetitelj može vidjeti jedan od ulaza u rudnik – galeriju dugu osamdesetak metara, ukrašenu prekrasnim kapnicima žutocrvenkaste boje, koji su nastali dugogodišnjim kapanjem vode. Alberto Puschi, direktor arheološkog muzeja u Trstu, tvrdi da predmeti pronađeni na toj lokaciji, a posebno školjke, potječu iz vremena oko

4000 godina prije Krista. Buzet je tada, navodno, bio okružen morem. Postoji još nekoliko ulaza u nekadašnje rudnike, ali nisu toliko atraktivni, a niti dostupni posjetitelju. Vidljive su i ruševine zgrada.

Druga je pješačka staza »Petrapilosa«, na čijoj se trasi nalazi stari kaštel, koji se spominje već u 10. stoljeću. Stoljećima je bio u vlasništvu Akvileje, a od 1421. pripada Veneciji, koja ga je zatim darovala obitelji Gravisi iz Pirana. Kad je granica između Venecije i Austrije izgubila stratešku važnost, kaštel počinje propadati, tako da je, u sada obnovljenoj kapelici sv. Marije Magdalene, zadnja misa održana 1793. Grad Buzet uredio je kaštel uz pomoć europskih fondova te će se u njemu održavati kulturna događanja.

Sljedeća je staza nazvana »Jačemica«, po brdu iznad sela Črnice i prapovijesnoj špilji ispod visokih stijena podno Čičarije. U njoj su istraživači

Kaštel Petrapilos

Komarov most preko Rečice

Stari mlin u Kotlima

pronašli razne alate i pribor, oruđa, kao i jednu bakrenu sjekiru, više kamenih vrhova strelica i kopalja, što dokazuje da je bila naseljena već prije četiri tisuće godina. Staza vodi do same granice sa Slovenijom. S hrpta, koji je u cijeloj svojoj dužini velik vidikovac, pruža se predivan vidik na buzetsku kotlinu i Učku.

»Raspadalica« je sljedeća staza koju vrijedi obići. Put prolazi pored malene kapelice koja je sagrađena, po predanjima, na mjestu koje je u čamcu posjetila Blažena Djevica Marija. U sakristiji oronule crkvice čuva se model manjeg čamca u kojem je navodno došla Sveta Marija. U drugoj varijanti te staze prolazi se pored velikog otvora spilje Štrekovice. Uz malo penjačke vještine možete se spustiti u dvadesetak metara duboku jamu čija je dvorana ispunjena brojnim špiljskim ukrasima. Dublji dijelovi spilje dostupni su samo speleolozima.

Najviša točka na stazi nalazi se na hrptu Čičarije. Služi i kao uzletišta za paraglajdere. Za lijepa vremena i povoljne zračne termike mogu se vidjeti domaći letači koji koriste uzgon toplog zraka uza strmu stijenu kako bi poletjeli u visine s kojih se vide cijela Istra, dio Kvarnera i Slovenije. Na Raspadalici se održavaju europska, pa i svjetska paraglajderska natjecanja.

Sljedeća staza buzetske margerite vodi nas do Sopota, veličanstvenog vodopada koji se sa stijene kroz jednu rupu ruši u dubinu veću od pedeset metara. Posjetitelj se može spustiti ispod same stijene, tako da voda pada preko

njea poput koprene. Veličanstven doživljaj! Atraktivan vidik, osim na vodopad, pruža se i na penjalište hrabrih penjača po stijenama. Ako se dolazi s gornje strane toga veličanstvenoga slapa, treba se spustiti do potocića Rečice, koji u kamenju probija svoj put prema slapu stvarajući oblike nalik na zdjele. Pogled u dubinu kroz spomenutu rupu fascinantan je, ali i povezan s opasnošću.

Planinarsko-pješačka staza pod nazivom »Staza sedam slapova« najljepša je i najatraktivnija staza u Istri – pravi biser. Već je nadaleko poznata i prešlo ju je na tisuće domaćih i stranih planinara, a opisana je i u stranim planinarskim vodičima. Slijedi tok rijeke Mirne, a najatraktivnija je kad je rijeka puna vode, i tada se pokazuje u svoj svojoj ljepoti. Duga je oko 15 kilometara, a od Buzeta do Kotli i natrag potrebno je od 5 do 6 sati pješčenja. Na stijenama u kanjonu – prvom dijelu staze, penjači su opremili brojne penjačke smjerove, tako da je poznata i u penjačkim krugovima diljem svijeta. Prolazeći Stazom sedam slapova od Tombasina do Kotli i natrag, vidjet ćete slapiće i slapove Zagon, Bačvu, Velu peć, Malu peć, Kotle, Zelenščak i Grjok. Usput će vam pozornost privući mala laguna Tombasina, gdje vodu donosi mali izvor, zatim Komarov most, stari rudnici ugljena, u kamenu prirodno isklesani oblici nalik na slonove surle, gdje se nalaze mnogi penjački smjerovi, plavo jezero i Napoleonov most. Kotli će vas počastiti prelijepim prizorom starog mlina u stijeni te vodom

Slap Sopot

izdubljenim oblicima sličnim zdjelama, po kojima možete hodati ako voda nije jako visoka. U Kotlima postoji i mogućnost okrjepe u malom restoranu. Na početku staze postavljen je prvi dio zipline, koji vodi preko vode, od stijene do stijene.

»Grjok« je pretposljednja staza buzetske margerite. Obilazi vodopad s predivnim zelenkastim jezercem koje ne presuši ni za najvećih ljetnih suša, tako da služi posjetiteljima kao osvježenje u vrelim ljetnim danima. Zimi ga katkad okuje led, ali u dubini voda i dalje teče svojim tokom. U blizini se nalaze i dvije klupe, gdje se možete malo odmoriti i okrijepiti sjedeći u sjeni drveća i gledajući jezerce. Nedaleko je i kapela sv. Lucije, sagrađena 1903. Nastradala je u velikoj poplavi 1993., ali su lovci na istom mjestu podigli novu. Legenda vezana uz ovu kapelicu kaže da je nekoć davno jedna od rođenja slijepa djevojka iz obližnjeg sela došla do kapelice i progledala. Kad se nauživala ljepote okolne šume, proplakala i životinja koje nikada do tada nije vidjela, ponovno je oslijepila. Sveta Lucija zaštitnica je očiju.

Staza »Škrbina« prolazi pored rodne kuće Nedjeljka Markežića. Na toj je stazi 2015. održana poznata svjetska utrka u spustu »Downhill Buzet« u organizaciji Biciklističkoga kluba Buzet. Staza u gornjem dijelu prolazi pored ruševne kuće – vile iz početka devetnaestog stoljeća, sagrađene za vrijeme vladavine cara Napoleona I. Uz nju je vezana romantična, ali tužna priča. Naime,

Penjaliste Slonove surle

vilu je sagradio jedan Parižanin za svoju bolesnu suprugu Adelaide de Bise Sambuck, koja je uživala u prekrasnom vidiku na buzetsku kotlinu, stari grad i Čičariju. Kuća je bila okružena velikim parkom i voćnjacima, čiji su ostaci i danas vidljivi. Adelaide je u toj kući 1839. i umrla te je sahranjena na buzetskom groblju, što je zapisano u crkvenim knjigama. Suprug je prodao kuću i vratio se u Pariz, a ostala je legenda kao o Romeu i Juliji.

Staza Sedam slapova

Planinarski vodič »Stazama buzetske margerite« Radovana Nežića

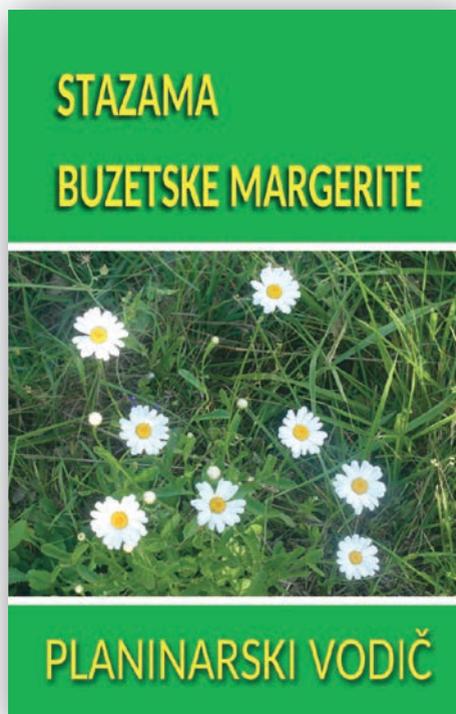
Kad čovjek voli prirodu i druženje, a uz to velik dio svoga slobodnog vremena nesebično posveti akcijama za dobrobit drugih, nastaju djela za pamćenje. Jedno takvo djelo nastalo je iz pera i fotoaparata predanoga buzetskog planinara Radovana Nežića. Riječ je o planinarskom vodiču »Stazama buzetske margerite«. Radovanove gojzerice prešle su tisuće kilometara, a oči vidjele prelijepe predjele, šume i doline, brda i planine. Divno je putovati i vidjeti svijeta, kažu, ali najljepši je ipak voljeni kraj.

Nežić je prije desetak godina, sa svojim dragim prijateljem i planinarom, nažalost, prerano preminulim Nedjeljkom Markežićem, došao na zamisao da pješačke staze oko Buzeta opiše i pretoči u vodič. Nakon Nedjeljkove smrti Radovan je počeo s opisivanjem svake staze, fotografiranjem zanimljivih dijelova te izradom karata i tako je nastao planinarski vodič »Stazama buzetske margerite«. Uz detaljan opis svake staze, Radovan opisuje po jednu znamenitost na njenom putu te prilaže poneku fotografiju, ali i detaljnu kartu koja svakog može sigurno dovesti od početka do cilja. U vodiču su za svaku stazu naznačeni podaci o nadmorskoj visini, vremenu potrebnom za njezino svladavanje te zahtjevnost staze.

U spomen na Nedjeljka, svake se godine prvu nedjelju nakon 3. siječnja (dana njegove smrti), održava memorijalni pohod i pješači tim stazama.

Vodič »Stazama buzetske margerite« napisan je s puno ljubavi prema rodnom kraju i prirodi, s mnogo osjećaja za pojedinosti. U njegovo je pisanje autor utrošio bezbroj sati, mjereći udaljenosti i vremena hoda. Mnoge je sate proveo u razgovoru sa sugrađanima, koji su mu prenosili priče i legende o svakoj pojedinoj stazi. S pomoću suvremene tehnologije bilježio je GPS tragove prelazeći staze, kako bi se na osnovu njih mogle izraditi karte. U pomoć su mu priskočili prijatelji, kojima se i ja ovim putem zahvaljujem.

I za kraj, citirat ću autora: »Bužeština ima još mnogo pješačkih staza s lijepim i neobičnim detaljima, samo ih treba označiti i opisati da bi bile dostupne svim planinarima. Te nove staze postat će nove latice naše Margerite. Ovaj opis nema za cilj samo opis pješačko-planinarskih staza, već zadatak svim planinarima i šetačima omogućiti da upoznavanjem ljepota Bužeštine postanu zaštitnici i čuvari prirodnog okoliša, naših šuma, polja, rijeka, potoka, naročito pećina i spilja, koji nam pružaju neopisivo zadovoljstvo kada boravimo u prirodi.«

Bolnica na Brestovcu – jedan drugačiji pogled

Krunoslav Milas, Zagreb

S pominjanje bolnice na Brestovcu na Medvednici danas u mnogima pobuđuje različita razmišljanja. Neki se prisjete romantične priče o ljubavi dr. Milivoja Dežmana i Ljerke pl. Šram. Bolnicu ili sanatorij upravo je i sagradio kako bi je pokušao izliječiti od tuberkuloze.

Druge ljude spominjanje te bolnice podsjeti na 210 ranjenih hrvatskih i njemačkih vojnika koji su po dolasku partizana odvedeni iz bolnice i strijeljani u blizini.

Dragovoljci s početka Domovinskog rata pamte ruševni Brestovac kao poligon na kojemu su 1991. održavali prve vojne vježbe

Ljubitelji *paintballa* godinama su koristili ruševine bolnice kao odličan poligon za svoje »borbe«.

Današnji planinari koji lutajući planinom navrate do Brestovca doživljavaju ga kao sablasnu trokatnicu okruženu ruševinama i smećem, koja ih podsjeća na uklete kuće iz filmova strave i užasa.

Posljednjih mjeseci, nakon događanja u dječjoj bolnici na Srebrnjaku, na spomen Brestovca mnogi Zagrepčani pomisle na još jednu u nizu mogućih financijskih malverzacija.

Kad bih se potrudio, vjerojatno bih pronašao još poneku konotaciju vezanu uz Brestovac.

A istina o Brestovcu kratka je i tužna. Na poticaj dr. Dežmana i dobrovoljnim priložima mnogih poznatih Zagrepčana podignut je početkom 20. stoljeća sanatorij za oboljele od tuberkuloze. Bolnica je počela s radom 1909. Tijekom Prvoga svjetskog rata, zbog velikog broja ranjenika, proširena je izgradnjom baraka u blizini. Nastao je tako cijeli bolnički kompleks, iz kojeg su 1945. odvedeni i strijeljani ranjeni njemački i hrvatski vojnici. Bolnica je nastavila s radom do 1968., kada je konačno zatvorena. S vremena na vrijeme posjeti je neki od novinara i napravi kratku sentimentalnu reportažu. I to je sve.

O tome kako Brestovac već godinama izgleda najbolje svjedoči članak B. Oršića objavljen u Vjesniku 16. svibnja 1996. pod naslovom »Brestovac, nekadašnja bolnica na Sljemenu danas je ruševina; zapuštena tradicija u šumi Medvednice«:

Planinarska svratišta kao što su vila Rebar i Adolfovac, Zagrebu očito ne trebaju, a sličnu sudbinu dijeli i nekadašnja bolnica Brestovac u kojoj su se svojedobno metodom 'zračnog sunčanja' liječili oboljeli od tuberkuloze. Zgrada bolnice smještena je u gustoj šumi, a proljetni cvrkut ptica jedini su zvukovi koji remete gotovo mrtvačku tišinu. Cijeli se prizor doimao sablasno; bolnica u kojoj su se Zagrepčani još pedesetih godina liječili na svježem sljemenskom zraku nije izgorjela, a ipak su danas od nje ostali samo jako oštećeni zidovi i natpisi 'Ne ulazi!'.

Ipak smo zavirili unutra, gdje smo mogli naići samo na smeće i smrad. Tragova civilizacije tu već

odavno nema, a nema ni nekad nadaleko poznatog zračnog sunčališta. Od njega su ostali samo stupovi i srušeni stropovi.

Vanjski zidovi trokatnice do kraja su unakaženi rupama od vatrenog oružja, pa bi se moglo zaključiti da se nalazimo u nekom, u ratu strada- lom području. Saznajemo da je proteklih godina služila kao mjesto za vojne vježbe, a ožiljci su itekako vidljivi, pa za svaki slučaj pazimo po čemu gazimo. Sa zgrade pada žbuka i preostali drveni okviri s prozora.

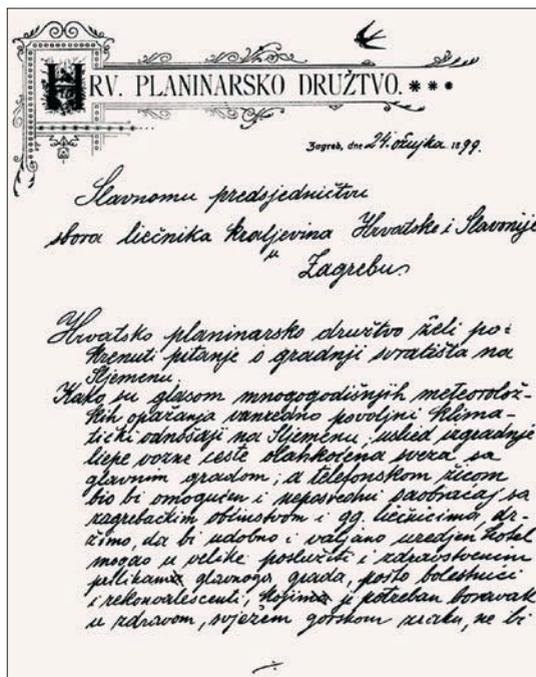
Ruševina nekadašnje bolnice danas služi jedino kao kulisa za snimanje televizijskih spotova, a ni za nju zasad nema mjesta u planovima Gradskog poglavarstva o uređenju Medvednice. Čak je i njeno rušenje, kako saznajemo, preskupo, pa ruglo od pogleda skriva samo gusta medved- nička šuma.

U još gore stanju nalaze se obližnje bolničke barake koje više nemaju ni krova ni svih zidova, i danas im preostaje samo još jedan jedini lijek – ruše- nje, a dok se to ne dogodi stršat će u zelenilu medved- ničke šume kao ružan, davno odsanjani san.«

Tako o bolnici govore slučajni posjetitelji i novinari na zadatku. Vjerujem da će planinare mnogo više zanimati kako su planinari gledali na taj objekt. A sve je započelo upravo idilično. U arhivi HPS-a i danas postoji prva stranica memoranduma Hrvatskog planinarskog društva od 24. ožujka 1899., koji je upućen »Slavnom predsjedništvu zbora liečnika kraljevina Hrvatske i Slavonije iz Zagreba« u kojem planinari pred- lažu izgradnju svratišta i prostora idealnog za smještaj bolesnika:

Kako su glasom mnogogodišnjih meteoro- loških opažanja vanredno povoljni klimatički odnošaji na Sljemenu; usljed izgradnje liepe ceste olahkoćena sveza sa glavnim gradom; a telefon- skom žicom bio bi omogućen neposredni saobraćaj sa zagrebačkim občinstvom i gg. liečnicima držimo da bi uredno i valjano uredjen hotel mogao u velike poslužiti i zdravstvenim prilikama glavnoga grada, pošto bolesnici i rekonvalescenti kojima je potreban boravak u zdravom, svježem gorskom zraku...

Ukratko, planinari sami predlažu izgradnju sanatorija za plućne bolesnike. Sanatorij je sagra- đen, ali se bolnica proširuje zbog potreba tijekom

HPD-ov prijedlog za izgradnju sanatorija na Sljemenu iz 1899. godine

Prvog svjetskog rata i sve više postaje smetnja, zagađivač i, u konačnici, ruglo na Medvednici. Bolnica je postala smetnja i planinari se nisu ustručavali to i javno izreći i tražiti njezino premještanje.

Listajući stare časopise i već zaboravljene sačuvane novinske članke, naišao sam na razmišljanja koja su mi privukla pozornost. Konkretno, pronašao sam tekstove dvojice poznatih plani- nara, dr. Gjure Janekovića i dr. Ive Lipovšćaka.

Dr. Gjuro Janeković (1883. – 1943.), zagre- bački odvjetnik, planinar i pročelnik Odbora sabirne akcije HPD-a za izgradnju Tomislavovog doma, u Hrvatskom dnevniku 28. kolovoza 1936. objavljuje članak »Prijedlog da se sanato- rij Brestovac makne sa Sljemena«, sa zanimljivim podnaslovom »Prigovori ideji da se Dom gradskih namještenika pretvori u sanatorij; na predjelu »Lipe« i »Marije Sniježne« ima dovoljno mjesta za sanatorije.« U strahu da bi i Dom grad- skih namještenika mogao postati sanatorij, kao i Brestovac, Janeković u novinama objavljuje slje- deći vapaj gradskoj upravi:

Prije nekoliko dana donijele su jedne zagrebačke novine vijest da će dom gradskih

Ruševine sanatorija na Brestovcu

namještenika na Sljemenu biti pretvoren u sanatorij za gradske namještenike, poglavito za takove koji su bolesni na plućima. Tom prilikom želim kazati dvije-tri riječi sa svrhom da se za vremena odustane od takve namisli.

Kada se je podizalo lječilište Brestovac, sigurno se nije vodilo računa o tome što će biti za nekoliko decenija. Brestovac tangira danas, hoćeš-nećeš, naročito sa svojim uređajima Banovinske bolnice, Zagrebačku goru na njezinoj najosjetnijoj točki. Ta institucija, mada socijalno najpotrebnija i po svojoj svrsi najplemenitija, pala je zlokobno u srce naše planine koja za nas, građane grada Zagreba, znači naša pluća i naše zdravlje. Sa svojim smještajem ona je pogodila dva najglavnija puta – onaj preko Kraljičinoga zdenca i onaj gradske ceste i ucijepila se tu kao sablast, na nevolju zdravome i bolesnome. Jedni smetaju drugima.

Danas struji Zagrebačkom gorom jedan neslućeni planinarski život. I čovjek i motor unosi buku i smeta. Tisuće mladih života punih zdravlja kreće se gorom, a u zasjedi vreba pogibelj. Ja ne želim ulaziti u potankosti, a niti u nabranje slučaja, ali zdrav razum ispunjava u ovim redcima svakome ono što i nije napisano.

Na završetku gradske sljemenske ceste nalazi se plato, a nad njim kapelica Majke Božje Sljemenske, Kraljice Hrvata. Tisuće i tisuće proštenjara, nepregledne linije pobožnih građana tu se odmara, tu razveže svoje zavežljaje i košarice da se okrijepi jelom, pilom i odmorom. Pa zar će se i tu sada stvoriti još jedan sanatorij? Pa to je sasvim naopaki rad! Podižu se bolnice da se liječe stotine i da se istodobno ugrozi zdravlje hiljada!

Ja držim da će složno ustati svi planinari i građani da se ovakav plan u zametku uguši! To znači ubiti, podvezati do kraja glavnu žilu kućavicu našega Sljemena!

Naprotiv! Treba itekako voditi računa o tome da se sanatorij Brestovac pošto-poto makne sa sadašnjega svojega mjesta. Zagrebačka gora jeste neizmjereno blago za grad Zagreb. To dan danas još ne shvaćaju svi zagrebački građani, ali će to potvrditi budućnost, zato treba čuvati to vrelo našega zdravlja od svakoga truna! S Brestovcem je Zagrebačka gora pogođena u živac i to treba reparirati u interesu sretnijega rješenja mnogih pitanja čije se rješenje ne može odlagati.

Naravno da će o smještaju sanatorija za bolesti pluća odlučivati na to pozvani. Ja bih

upozorio na istočni dio Zagrebačke gore i to na predjel između krajnjeg istočnog ogranka, t.j. Lipe i Marije Sniježne. Na samoj Lipi imade šume, a imade i prostranih visinskih čistina i prisoja. Tamo bi se dao upravo idealno smjestiti jedan ogroman sanatorij, jer imade mjesta odlično zaklonjenih od sjeveroistočnih vjetrova. Tamo je netaknuti mir i sve dobre prilike za ovakove institucije.

Imade i na sjevernoj strani gore još golemih kompleksa čiste crnogorične šume i lijepih prilika za podizanje sanatorija, čemu ide u prilog i nova banovinska cesta s one strane.

To su međutim pitanja koja ne ulaze u okvir i u svrhu ovoga članka. Ja apeliram na sve zvane; neka pod nipošto ne dozvole podizanje, odnosno uređivanje sanatorija za plućne bolesti u »zagrebačkoj interesnoj sferi«, jer to znači atentat ne samo na najpreče interese nas Zagrepčana, nego i na samu prirodu!

Tako zbori poznati HPD-ovac dr. Gjuro Janeković, inače otac istoimenoga poznatog fotografa i sveučilišnog profesora. Ali, nije samo on na taj način gledao na Brestovac i probleme u vezi s njim! Evo što o Brestovcu u članku »Polu vijeka po Medvednici« (Naše planine, 12, 1954, str. 473) piše svestrani sportaš, nogometaš, skijaš i pisac prvih priručnika o skijanju u Hrvatskoj, k tome i poznati planinar, dr. Ivo Lipovšćak (1889. – 1978.):

Lječilište Brestovac, samo ona dvospratna zgrada, izgrađena je 1907. godine. Planinari počehše izbjegavati to mjesto, pa je put što je vodio kroz brestovačku šumu mimo samog lječilišta, promješten više gore iznad lječilišta. Ovo lječilište se godinama proširivalo, pa danas predstavlja veliku bolnicu za grudobolne, na ispod gospodarskih zgrada te dotjerane bolnice nastalo je ogromno smetište koje okužuje i zagađuje cijelu jednu gorsku dolinu. To je jak dokaz da ovakva ustanova ne spada u planinu koja danas čini dio teritorija samog grada Zagreba, koja treba da služi u prvom redu kao rekreativno područje za radni narod velikog industrijskog središta. Kad su za vrijeme Prvog svjetskog rata s istočne strane Brestovca izgrađene »provizorne« barake kao vojna bolnica za vojnike koji su oboljeli na ratištu, a te barake još proširene i danas stoje i služe kao prošireni dio brestovačke bolnice, nastao je cijeli kompleks higijensko-sanitarnih problema na najposjećenijem središnjem dijelu planine koji traži hitno rješenje

Strana 10. HRVATSKI DNEVNIK

Prijedlog, da se sanatorij Brestovac makne sa Sljemena

Prigovori ideji, da se Dom gradskih namještenika pretvori u sanatorij — Na predjelu „Lipe“ i „Marije Sniježne“ ima dovoljno mjesta za sanatorij

Prije nekoliko dana dospjelo su nama zagrebačka novina. Vidim, da se dom gradskih namještenika na Sljemenu želi pretvoriti u sanatorij za gradske namještenike — poglavito za takove, koji su bolesni na plućima. Tom prigovoru želim kazati nekoliko riječi na osnovu, da su ta vremena odložene od takve namjere.

Tom prijedlogu ne mogu pristati. Brestovac, njegovo se nije vodilo računa u tome, da se od sljeme sanatorij odmah makne. Brestovac danas — namjena, njegovo se vodilo računa — odmah makne. Brestovac danas — namjena, njegovo se vodilo računa — odmah makne. Brestovac danas — namjena, njegovo se vodilo računa — odmah makne.

TOMISLAVIĆI DOM NA SLJEMENU

U zametku uputi! To znači običaj — vezati do kraja glavni žilo kuzovna Sljemena. Njegoviti! Trzba i te kaka voditi radno u tome, da se sanatorij Brestovac postepo makne sa sljemena i prenese na drugo mjesto. Zagrebačka gora jeste zdravstveno blaga za grad Zagreb, to dokazuje i to, da u Brestovcu svi zagrebački graditelji, ali da se potvrditi na Brestovcu je Zagrebačka gora pogodna za život. I to treba razmotriti u interesu najbolje rješavanja ovog pitanja. Naravno, da se o smještanju sanatorija na Sljemenu ne treba razmišljati. To je već davno odlučeno. Za bilj uopće na istom mjestu. Da bih upozorio na istom mjestu Zagrebačke gore i to na predjelu Lipe i Marije Sniježne. Na samoj Lipi imade šume, a imade i prostranih visinskih čistina i prisoja. Tamo bi se dao upravo idealno smjestiti jedan ogroman sanatorij, jer imade mjesta odlično zaklonjenih od sjeveroistočnih vjetrova. Tamo je netaknuti mir i sve dobre prilike za ovakove institucije.

Imade i na sjevernoj strani gore još golemih kompleksa čiste crnogorične šume i lijepih prilika za podizanje sanatorija, čemu ide u prilog i nova banovinska cesta s one strane.

To su međutim pitanja koja ne ulaze u okvir i u svrhu ovoga članka. Ja apeliram na sve zvane; neka pod nipošto ne dozvole podizanje, odnosno uređivanje sanatorija za plućne bolesti u »zagrebačkoj interesnoj sferi«, jer to znači atentat ne samo na najpreče interese nas Zagrepčana, nego i na samu prirodu!

Tako zbori poznati HPD-ovac dr. Gjuro Janeković, inače otac istoimenoga poznatog fotografa i sveučilišnog profesora. Ali, nije samo on na taj način gledao na Brestovac i probleme u vezi s njim! Evo što o Brestovcu u članku »Polu vijeka po Medvednici« (Naše planine, 12, 1954, str. 473) piše svestrani sportaš, nogometaš, skijaš i pisac prvih priručnika o skijanju u Hrvatskoj, k tome i poznati planinar, dr. Ivo Lipovšćak (1889. – 1978.):

Lječilište Brestovac, samo ona dvospratna zgrada, izgrađena je 1907. godine. Planinari počehše izbjegavati to mjesto, pa je put što je vodio kroz brestovačku šumu mimo samog lječilišta, promješten više gore iznad lječilišta. Ovo lječilište se godinama proširivalo, pa danas predstavlja veliku bolnicu za grudobolne, na ispod gospodarskih zgrada te dotjerane bolnice nastalo je ogromno smetište koje okužuje i zagađuje cijelu jednu gorsku dolinu. To je jak dokaz da ovakva ustanova ne spada u planinu koja danas čini dio teritorija samog grada Zagreba, koja treba da služi u prvom redu kao rekreativno područje za radni narod velikog industrijskog središta. Kad su za vrijeme Prvog svjetskog rata s istočne strane Brestovca izgrađene »provizorne« barake kao vojna bolnica za vojnike koji su oboljeli na ratištu, a te barake još proširene i danas stoje i služe kao prošireni dio brestovačke bolnice, nastao je cijeli kompleks higijensko-sanitarnih problema na najposjećenijem središnjem dijelu planine koji traži hitno rješenje

Dr. Gjuro Janeković

Prijedlog Gjure Janekovića da se sanatorij Brestovac makne sa Sljemena

izgradnjom nove moderne bolnice u nekom kraju daleko od velegrada.

Dođe li zaista do ponovne izgradnje bolnice na Brestovcu, možemo se samo nadati da će se neke stvari promijeniti, ponajprije glede otpada. Hoće li to biti dovoljno da se i planinarima svdi bolnica nasred parka prirode, uistinu ne znam. Ipak, sumnjam.

I na kraju, u bilježnici jedne planinarke koja je nekoliko godina tijekom pedesetih skupljala izreske o planinarstvu iz zagrebačkih novina, pronašao sam još jedan kratak tekst objavljen u Narodnom listu od 7. prosinca 1958. U njemu novinar govori o nekom političkom sastanku zaposlenika bolnice. Zaposlenici govore o radu u bolnici i svojim problemima: *Okolo 250 ljudi, šumara, namještenika bolnice, planinarskih domova i ostalih žitelja Sljemena, redovito se sastaje i rješava svoje predmete. Oni su postavili pitanje da saobraćaj za Sljeme preuzme ZET, da se izgradi uspinjača do vrha Sljemena.* [...] Da pojasnim: u to su se vrijeme redovito miješali nazivi »uspinjača« i »žičara«.

I nakraj, nova je žičara u gradnji, na Brestovcu će biti međustanica, što znači da se i tamo planiraju graditi neki objekti, vjerojatno bolnica. A planinare i ljubitelje prirode i opet nitko neće ništa pitati...

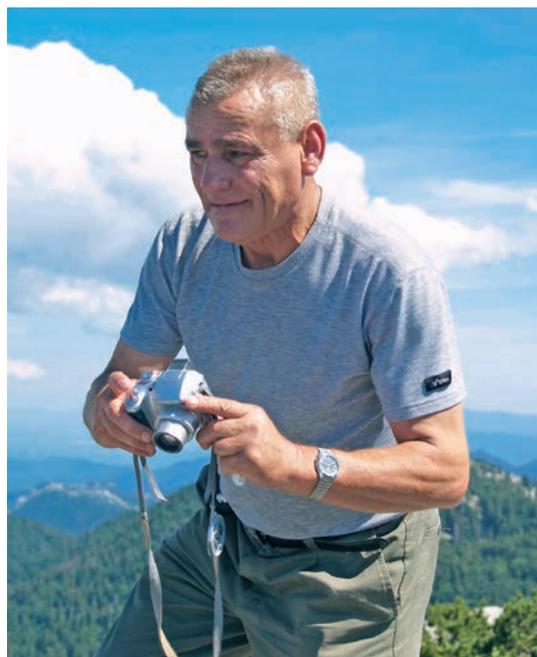
Antun Žigman (1946. – 2020.)

Dana 28. ožujka 2020. preminuo je Antun Žigman, osnivač te prvi i dugogodišnji predsjednik PD-a Zagorske steze iz Zaboka.

Krajem ožujka 2003. Antun je oko sebe okupio skupinu zaljubljenika u kretanje u prirodi i inicirao osnivanje planinarskog društva u Zaboku. Tada je i formalno započeo život PD-a Zagorske steze. Zaključujući osnivačku skupštinu Društva, kao prvi izabrani predsjednik Žigman je obećao predan rad i angažman na edukaciji građanstva o korisnosti aktivnog boravka i ponašanju u prirodi. Počeo je organizirati planinarske izlete i pohode. Na njima se okupljao velik broj sudionika, što je pozitivno utjecalo na njihov način života.

Tonček je imao mnoge planinarske snove, a mnoge je i ostvario. U njih je redovito uključivao sve članove Zagorskih steza. Osmislio je i zajedno s entuzijastima proveo kupnju parcele gdje se danas nalaze naša planinarska kuća Picelj i Poučni park autohtonog bilja. Bio je glavni pokretač, organizator i motivator sviju nas da ustrajemo u realizaciji tog za naše društvo i širu društvenu zajednicu vrlo važnog projekta. O veličini i značenju toga pothvata najbolje govore komentari i divljenje mnogih planinara i namjernika koji su posjetili Picelj. Suradujući s Hrvatskim planinarskim savezom, potaknuo je uređivanje i obilježavanje zagorskih pješačkih staza, ali i brojnih staza na Velebitu.

Naročito je bio vezan uz Velebit, najviše njegov sjeverni dio, gdje je zajedno s drugim članovima PD-a

Zagorske steze aktivno radio na održavanju i obilježavanju putova u području Zavižana i prema Malom Rajincu.

Velika mu hvala za sve dobro što je učinio za nas. Ostavio nam je svoju ljubav za zagorske brege i planinarsko zajedništvo. Nastavit ćemo razvijati njegove ideje i uvijek ga spominjati na našem »gruntu« i u planinarskoj kući Picelj. Branko Mikulec

ZAŠTITA PRIRODE

O pošumljavanju Mosora

Komisija za zaštitu prirode HPS-a pozvala je planinarske udruge da se uključe u pošumljavanje naših brdskih i planinskih područja, uz stručan nadzor Hrvatskih šuma, koje su najmjerodavnije za odabir odgovarajućih šumskih vrsta i pružanje stručnih savjeta o ispravnom načinu i vremenu sadnje. Riječ je o vrijednoj inicijativi za hrvatsko planinarstvo. Zastupam mišljenje da bi se u pošumljavanje trebale uključiti sve planinarske udruge u Hrvatskoj.

HPD Mosor iz Splita od samih početaka rada, davne 1925. intenzivno radi na pošumljavanju dalmatinskih planina. Naime, već je na prvom sastanku nakon osnivanja Društva 4. prosinca 1925. tadašnji

predsjednik Mosora dr. Ante Ercegović istaknuo »da zadaća Mosora neće biti to da samo pošumljuje naše goleti, nego i da širi propagandu u narodu o važnosti i koristi pošumljavanja i da živo utječe na nadležne faktore da oni to svim sredstvima rade i podupiru.« Pošumljavalo se u suradnji sa splitskom šumarijom na prostoru Ljuvača, oko planinarskog doma, na prostoru oko špilje Vranjače u Kotlenicama, na Užinskoj kosi poviše Žrnovnice, ali i na Vidovoj gori na Braču itd.

Manifestaciju Šumski dani od 2014. organizira Mosorova školska sekcija Prirodoslovci, koju čine učenici i nastavnici splitske Prirodoslovne škole, a na

akcijama pošumljavanja, ali i čišćenja šuma te izrade hranilica i kućica za ptice, redovito im se pridružuju i drugi članovi Društva. Posebno nas veseli činjenica da broj zasađenih sadnica iz godine u godinu raste, pa su Šumski dani prerasli u pravi pokret pošumljavanja Mosora.

U dogovoru sa stručnim osobama iz Hrvatskih šuma i nekadašnje šumarske savjetodavne službe, akcije organiziramo u kasnijim jesenskim mjesecima. To je najpovoljnije doba za sadnju, zbog sušnog ljeta i velike žege koja zavlada u dalmatinskom kršu već sredinom proljeća onemogućavajući razvoj sadnica i njihov opstanak do početka kišnog razdoblja koje posljednjih godina započinje najčešće tek krajem listopada. Među sadnicama prevladavaju dalmatinski crni bor (*Pinus nigra dalmatica*) te hrast medunac (*Quercus pubescens*) i crnika (*Quercus ilex*). Posljednje dvije spomenute šumske vrste većim dijelom osobno pripremamo za sadnju skupljajući žir na terenima u privatnom vlasništvu naših prijatelja i članova, pazeći pritom da s određenog područja prikupimo tek mali dio ploda hrasta. Pripremamo u kontejnerima po 400-tinjak mladih sadnica hrasta medunca i crnike koje ćemo posaditi s djecom na ovogodišnjim Šumskim danima, a koji će se održati tijekom studenoga na opožarenom području oko planinarskog doma »Umberto Girometta« na Mosoru. Sadnice dalmatinskoga crnog bora u cijelosti su donacija Hrvatskih šuma pa pretpostavljam da bismo ove jeseni mogli zasaditi nekoliko tisuća sadnica hrasta i bora.

Sadnja na Šumarskim danima 2015. na Mosoru

GORAN GABRIĆ

Šuma na Ljuvaču prije požara

S obzirom na to da se ovisno o broju pripremljenih ili doniranih sadnica te potrebnog alata za sadnju Šumski dani održavaju i nekoliko vikenda zaredom, uvjeren sam da ćemo se »poklopiti« i s jesenskim Danima zajedničke sadnje te tako pružiti potporu toj hvaljevrijednoj inicijativi.

Denis Vranješ

Stotinu mladih Ivančana na Medvednici

U subotu, 1. veljače, PK Ivanec organizirao je za svoje mlađe planinare izlet na Medvednicu. Voditelji planinarskih sekcija mladeži u osnovnim školama u Ivancu, Klenovniku, Kamenici, Maruševcu i Višnjici uspjeli su animirati i okupiti njih stotinjak, što potvrđuje da su djeca željna kretanja u planini, druženja sa svojim vršnjacima i odlaska u prirodu. U pratnji svojih voditelja, učitelja, roditelja i vodiča iz PK-a Ivanec, svi su zainteresirani proveli nezaboravan subotnji dan na Medvednici.

PK Ivanec organizirao je autobuse koji su došli po djecu u svako mjesto, a savjesni i odgovorni vozači dovezli su mlade planinare u Šestine, gdje smo krenuli na uspon stazom br. 12. Za otprilike sat vremena dugačka kolona stigla je na Medvedgrad (579 m), gdje su upriličeni kratak odmor i fotografiranje. Put smo nastavili hodom prema planinarskom domu Grafičar, a odatle dalje prema najvišoj točki planine, Sljemenu (1033 m), gdje se nalaze televizijski toranj i skijališta. Nakon kratkog zadržavanja i fotografiranja, te promatranja malih i velikih skijaša, spustili smo se prema planinarskoj kući Junac na rubu Činovničke livade, a zatim prema Hunjki (877 m), prijevoju na hrptu Medvednice preko kojeg prelazi cesta iz Zagreba za Stubičke Toplice, što je ujedno bila posljednja točka puta. Na Hunjki su se

TOMISLAV GOTIC

Odmor na planinarskoj stazi

TOMISLAV GOTIC

Ivanečki mladi planinari na Sljemenu (1033 m), najvišem vrhu Medvednice

planinari još malo podružili, okrijepili te ukrcali u autobuse i krenuli kući.

U razgovoru s djecom i odraslim članovima mogao se steći dojam da im je to bio lijep i nezaboravan izlet. Mnogima je to bio i prvi susret s Medvednicom. Za PK Ivanec bio je to ujedno najmasovniji organizirani izlet za mlađe članove. Rastali smo se uz riječi pohvale i pitanje kada ćemo ponovno krenuti u planine.

Nikola Nišević

3. obiteljski izlet HPD-a Gojzerica Požege uz Dan grada Požege

Grad Požege svoj dan slavi 12. ožujka, u spomen na 1688. godinu kad su Požežani pod vodstvom fra Luke Ibrišimovića protjerali Osmanlije iz svoga grada. Toga se dana u Požezi održavaju razne manifestacije. Na obroncima Požeške gore odjekuju pucnjevi topova, a uz miris čobanca i degustaciju vina druže se mnogobrojni građani i dragi gosti.

HPD Gojzerica iz Požege odlučio je prije dvije godine svom gradu za rođendan pokloniti malo drugačiju proslavu na Požeškoj gori – planinarski izlet prilagođen dječjem uzrastu, kako bi i najmlađi, sa svojim obiteljima, mogli aktivno sudjelovati. Tako smo i ove godine, 8. ožujka, treći put organizirali Obiteljski izlet. Vrijeme je bilo pravo »martovsko« – hladno, vjetrovito, s natruhama sunca. No, hodanjem po Požeškoj gori uvjerali smo se da je proljeće već tu – jaglaci, šafrani i visibabe pokazuju da su topliji dani blizu. Na izletu se okupilo čak 550 malih i velikih planinara. Došlo nam je mnoštvo planinara iz dragih nam planinarskih društava, a veći dio činili su naši sugrađani. Ponudili smo dvije staze, od kojih su »obiteljsku«, malo lakšu i kraću, mogle proći i obitelji s malom djecom.

S polazne točke iza Gradske kuće prvo smo posjetili »Starić« – svoj stari grad. On je okupljalište mladih, a njegove klupice čuvaju mnoge tajne. Dobro je znati da u samom centru Požege uvijek možete pristupiti prirodi, koja je na Starom gradu uistinu nadohvat ruke. Zatim smo se popeli na prekrasne, blage obronke Požeške gore, šetali se vinogradima i poljem lavande. Nakratko smo zastali pored kapelice sv. Vida, odakle se pruža prekrasan panoramski vidik na Požešku kotlinu.

Ona druga skupina, »prava« planinarska, obišla je strmije obronke naše prekrasne gore, s kojih se pruža nezaboravan vidik na naš grad. Također je posjetila staru tursku utvrdu Vrhovački grad, te Šicanu, poznato igralište za velike i male. Hodalo se i po nekim nemarkiranim stazama koje se uglavnom koriste kao gljivarske rute.

Svi su se sudionici izleta nakraju okupili na parkiralištu iza Gradske kuće, gdje ih je dočekala

Trenkovi panduri s ručno izrađenim obilježjem HPD-a Gojzerica

okrjepa. Dok su odrasli sudionici uživali u društvu, najmlađe smo razveselili igrama! Više od stotinu djece sudjelovalo je u planinarskim igrama na otvorenom. Igrali su pravi planinarski memory, pokušali nositi lopticu u žlici (mnogi su i uspjeli!), trčali slalomsku štafetu s loptom, bacali kolutove, gađali limenke, igrali križić-kružić i crtali. Za snagu su opskrbljeni čokoladicama. Osmijeh na njihovim licima bio je dragocjen, a sav umor koji smo osjećali uz njihove je osmijehe, ciku i vrisku bio zaboravljen.

Što reći na kraju nego: vidimo se i dogodine kako bismo uz veselje i hod po Požeškoj gori proslavili rođendan naše Požege!

Višeslav Turković

Mnoštvo građana i planinara na Požeškoj gori

Projekt Dan u planini

PD Tuhobić iz Rijeke osnovali su prije točno 55 godina učenici Osnovne škole Bobijevo. Potaknuli su ih na njihovi nastavnici, ponajprije Veljko Brešan, Valerija Herak i Branka Lončarić. Razumljivo je stoga da i danas, kada društvo vode upravo učenici koji su prije pedeset i više godina bili u prvim generacijama planinara Tuhobića, ono osobito njeguje rad s djecom. Rad s osnovnoškolcima proširen je prije nekoliko godina i na djecu vrtićkog uzrasta suradnjom sa skupinom entuzijasta, odgajateljica u riječkim dječjim vrtićima. Danas u PD-u Tuhobić aktivno s djecom radi desetak članica društva, odgajateljica i pedagoginja u dječjim vrtićima, kao i sedam učiteljica razredne i predmetne nastave iz triju riječkih osnovnih škola. Sve su završile opću planinarsku školu, neke od njih i tečaj za vodiče A standarda, a nekoliko i alpinističku školu.

Veliko iskustvo pretočeno je u projekt kojim se PD Tuhobić lani kandidirao za potporu u okviru programa Erasmus+ sport. Projekt »Day in Mountain – Dan u planini« dobio je 72 od mogućih 100 bodova i tako ispunio uvjete za sufinanciranje sredstvima EU-a u iznosu od 42.000 eura.

Osim PD-a Tuhobić, kao koordinatora projekta, u projekt su uključeni još i udruga SportVIV iz Samobora, ustanova za rad s djecom u prirodi L'Orma iz Milana (Italija) i KarGenc Club iz Sakarye (Turska), koji provodi niz aktivnosti u prirodi sa školskom djecom i djecom migranata.

Projekt se zasniva na nekoliko premisa. Osnovna je ona da su boravak u prirodi, nespupana igra i učenje,

kao i osjetilni kontakt s prirodom, djeci potrebni kao i zrak i hrana te da su preduvjet zdravoga odrastanja. Kako kaže jedna od inicijatorica i voditeljica cijeloga projekta Radmila Bajić, pedagoginja predškolskog odgoja, djeca vrtićkog uzrasta koja su bila samo na nekoliko izleta u prirodi postanu drugačija, sigurnija, spretnija, otvorenija za nove spoznaje i neformalno učenje. Druga je premissa da bez sinergije planinara, škola i vrtića – bilo kakvim oblikom suradnje – ne možemo postići priželjkivane rezultate.

Stoga je osnovni cilj projekta naučiti što više učitelja i odgajatelja kako organizirati planinarski izlet za djecu vrtićkoga i školskog uzrasta (od prvog do četvrtog razreda), te ih za to trenirati. Kakve rute odabrati, koliko se često odmarati, što raditi tijekom odmora, kako uopće organizirati igru tijekom izleta i u kojoj mjeri prepustiti djeci da sami odrede svoje interese u prirodi i tako razvijaju svoju kreativnost. Dodatan je izazov pitanje kako se skrbiti o sigurnosti tijekom izleta, a pritom osnovnoškolce naučiti nekim planinarskim vještinama.

Treninzi učitelja i odgajatelja odvijat će se na dvodnevnim radionicama u Italiji, Turskoj i Hrvatskoj, i to prvi dan edukacijom učitelja i odgajatelja, a drugi dan primjenom naučenoga na izletima s djecom.

Projektom je predviđeno da se najmanje desetak učitelja i odgajatelja u svakoj zemlji osposobi za vođenje djece u prirodu. Naravno, to je kap u moru potreba, pa će se tijekom provedbe projekta izraditi i poseban priručnik, na hrvatskom, talijanskom i turskom jeziku, koji će moći dobiti svi zainteresirani i koji će se

Djeca u prirodi

dijeliti u školama i vrtićima zainteresiranima za pružanje takvog iskustva (izleta u planinu) svojim učenicima. Priručnik će sadržavati više poglavlja, počevši od odgojno-pedagoških dobrobiti odlazaka u planine, kinezioloških savjeta, pa sve do opisa načina kretanja sa skupinom djece različitim terenima. Nakraj, svaki će sudionik projekta u priručnik dodati i desetak prijedloga za izlete s djecom u prirodu na svom području, što će onda biti i koristan vodič roditeljima. Gotovo sve teme koje budu obrađene u priručniku naći će se i na popratnom filmu, pa će se vidjeti praktična primjena onoga što priručnik donosi.

U izradi priručnika važna će osnova biti i anketa koja će se provesti u školama i vrtićima u svim trima zemljama kako bi se utvrdilo koliko je u obrazovnim sredinama uopće prisutna svijest o dobrobiti izleta u prirodu, ali i spremnost da se takvi izleti organiziraju. Zapravo, puno je teže okupiti nastavnike i odgovajatelje koji su spremni organizirati izlet u prirodu nego djecu za izlet. Ali, kad ih se nađe dovoljno, tada je to »pravi posao« i može se govoriti o sustavu!

Partneri će u projekt uključiti i predstavnike mjesnih vlasti, prije svega one koji se skrbe o školstvu, kako bi potaknuli mjesne odgojno-obrazovne institucije na uvođenje više izvannastavnih i nastavnih sadržaja u prirodi. Projekt »Dan u planini« donijet će koristi i Hrvatskom planinarskom savezu i njegovim članicama jer će učinci projekta značajno premašiti okvire PD-a Tuhobić. Uostalom, prva, daleka ideja o ovakvom projektu rođena je na radnom sastanku voditelja planinarskih skupina djece i mladih na Omanovcu prije pet-šest godina, koji je organizirala Komisija za školovanje HPS-a. Upravo će radi kvalitetne razmjene iskustava u radu s djecom i mladima HPS biti uključen u redakturu priručnika, a svaka planinarska udruga članica HPS-a moći će dobiti priručnik o planinarskom radu s djecom i popratni film.

Damir Konestra

Sa skupštine PD-a Željezničar Gospić

Iako je netko od gospićkih planinara duhovito izjavio: »U novoj godini bez 'Vile', ali je zato predsjednik drugi Mile«, ima nešto simbolično i pozitivno u

tome. Simbolično je to što su u posljednje tri godine na čelu društva bila dvojica planinara s imenom Mile, i to predsjednik Klobučar i tajnik Milković. Malo su se krajem prošle godine požurili s održavanjem izvanredne izborne skupštine, vjerojatno zato što su osjećali zamor zbog nagomilanih problema. Ali što stari ljudi vele: »bez treće nema sreće«, pa je na skupštini za novog predsjednika izabran treći Mile, i to Mile Špoljarić, koji se već prvi dan aktivirao punom snagom. Uz potporu suradnika, snimio je stanje u društvu i došao do zaključka da je najveći problem planinarska kuća Vila Velebita na Baškim Oštarijama. Možda u tome i ne bi bilo toliko prijedora da Hrvatske ceste, koje su vlasnik kuće, nisu ponudile novi ugovor u kojem su zatražile najamninu od 200 eura mjesečno, iako kuća efektivno radi samo oko tri mjeseca u godini. Izračunalo se da se visoke režije, uz predloženu najamninu, ne mogu pokrivati, poglavito zato što su cijene noćenja za planinare bile gotovo simbolične. Kad se tome dodaju izdaci za održavanje objekta i dodatna ulaganja u sređivanje septičkih jama, ugradnju izolacije u podove i zidove u prizemlju, popravke krova i vođenje kuće, nije bilo drugog izbora nego vratiti kuću vlasniku.

Novi predsjednik potaknuo je članove PD-a Željezničar da se posvete uređenju društvenih prostora, potaknuo članove Upravnog odbora i druge na veću aktivnost, što je rezultiralo i masovnijim sudjelovanjem na organiziranim izletima. U prva četiri mjeseca otkad je došao na čelo društva gotovo da nije bilo vikenda da tko nije išao na planirane ili individualne izlete, organizirani su Božićni domjenak i doček nove godine u Kuginoj kući, a obavljali su se i radovi na planinarskim kućama. Popisan je inventar u Vili Velebita, a u dogovoru s predstavnicima vlasnika obavljena je primopredaja objekta i stvari. U dogovoru s Komisijom za planinarske objekte HPS-a, dvanaest kreveta, uz još neku sitnu opremu, donirano je PD-u Tuhobić iz Gorskoga kotara, a ostatak inventara raspodijelit će se u preostalim dvjema kućama kojima upravlja PD Željezničar (Visočici i Kuginoj kući).

Na skupštini se raspravljalo i o planu za ovu godinu, u kojoj će prioriteti biti izletnička djelatnost, povećanje broja članova društva, održavanje dviju planinarskih kuća, izgradnja dodatnog skloništa na Visočici, održavanje planinarskih putova i obilaznice Lički gorski biseri, sudjelovanje na prigodnim manifestacijama drugih društava i općenito suradnja s drugim planinarskim udrugama. Usvojeni su i plan rada s financijskim planom za 2021. godinu. Pred društvom je mnogo izazova, no zajedništvom i solidarnim angažmanom mogu se postići dobri rezultati.

Tomislav Čanić

IGLU ŠPORT

Trgovina s najboljom opremom za boravak u prirodi

www.iglusport.hr

